

Легенда про Хакимъ-Атѣ.

Сообщилъ **К. Г. Залеманъ.**

(Доложено въ засѣданіи Историко-филологическаго отдѣленія 29-го сентября 1897 г.).

Внѣшнимъ поводомъ къ изданію сообщаемыхъ ниже тюркскихъ и персидскихъ текстовъ послужило то обстоятельство, что типографія Академіи обзавелась новымъ мелкимъ арабскимъ шрифтомъ, образчикъ котораго желательно было представить въ Извѣстіяхъ.

Мой выборъ остановился на сказаніяхъ объ одномъ изъ высокопочитаемыхъ мусульманами Средней Азіи шейхъ, о которомъ, какъ и о преемникахъ его, въ европейской литературѣ пока имѣется очень мало свѣдѣній. Этотъ трактатъ, подъ названіемъ *حکیم انا کتابت حکیم* или *حکیم انا کتابی* уже нѣсколько разъ печатался въ Казани, но въ довольно неудовлетворительномъ видѣ, такъ что редакція болѣе древняя и полная, сохранившаяся въ единственномъ извѣстномъ мнѣ спискѣ¹⁾, заслуживаетъ вниманія любителей восточной словесности.

Какъ это водится во всѣхъ произведеніяхъ подобнаго рода, къ какой-бы вѣрѣ они не относились, и наше сказаніе, не смотря на обиліе легендарныхъ чертъ, не лишено исторической подкладки. Шейхъ Ахмад-и-Ясави, ученикомъ и четвертымъ преемникомъ (*خليفة*) котораго считается Хакимъ-Атѣ, умеръ въ 740 (1166/7) г., и похороненъ въ г. Яси, нынѣшнемъ Туркестанѣ²⁾, гдѣ Тимуръ приказалъ выстроить храмину надъ его могилою. Онъ у тюркскихъ мусульманъ пользуется великимъ почтеніемъ и мистическія стихотворенія его усердно читаются³⁾. Его послѣдователь

1) Рукопись Азіатскаго Музея н° 361 (22, 75 × 16 см. 257 + 5 foll. 21 lin., 1873 г.) содержитъ на листахъ 1 v.—248 *قصص الانبياء ريغوزی* (новой редакціи, см. Мелиоранскаго въ *المطبعة* р. 279. 281), а на листахъ 248 v.—257 нашъ текстъ безъ оглавленія.

2) П. Лерхъ. Археологическая поѣздка въ Туркестанскій край въ 1867 г. Спб. 1870 р. 15, прим. 14.

3) *حکم حضرت سلطان العارفين خواجه احمد بن ابراهيم بن محمود بن افتخار یسوی* مرتبه اوچینچی Казань, унив. тип. 1311. 262 pp. 8°. Было бы интересно найти древнюю рукопись этого сборника, называемаго также *مناجات*; неполный списокъ имѣется въ Азіатскомъ Музеѣ за № 293 b, и три новыхъ за № 293 c. 293 d. 293 e.

Хакимъ-Атѣ (называемый также Хакимъ-Ходжа и Сулейманъ-Атѣ) жилъ по всему вѣроятію не позже какъ въ концѣ VI-го и началѣ VII-го вѣка хиджры. Поселился онъ въ Хивинской мѣстности Бақыргана⁴⁾, которая на новыхъ картахъ не значится, но встрѣчается уже у Мукаддиси⁵⁾, по указаніямъ котораго станція عرفان лежала на пути отъ ماش въ столицу Хоарезма کاث. Тамъ же находится могила ходжи, оставшаяся, какъ повѣствуетъ легенда, въ теченіе сорока лѣтъ подъ водой выступившей рѣки Аму-Дарья. Скрывается ли въ этомъ указаніи темное воспоминаніе о страшномъ наводненіи вслѣдствіе разрушенія Монголами въ 1220 г. плотины⁶⁾, наводненіи, уничтожившемъ другую столицу государства Джурджанія, — этого мы не беремся рѣшить, тѣмъ болѣе что разстояніе между обоими пунктами значительное; но и лежавшій недалеко отъ Маша г. Назараспъ былъ поглощенъ водой⁷⁾. Во всякомъ случаѣ, святость Бақыргана можетъ взойти еще до до-исламскаго періода. И Сулейману Бақырганскому приписываются сочиненія: сборникъ поэтическихъ молитвъ и наставленій⁸⁾, и два краткихъ стихотворенія о дѣвѣ Маріи⁹⁾ и кончинѣ міра¹⁰⁾. Преемникомъ его былъ Зенги-Атѣ, второй преемникъ котораго Сейидъ-Атѣ называется современникомъ шейха Али-и-Рамтѣни, умершаго по одному показанію въ 671 (1321) г. Если эти даты вѣрны, то всѣмъ упомянутымъ лицамъ придется приписать довольно продолжительную жизнь.

При изданіи текста легенды я старался держаться по возможности ближе къ рукописному подлиннику, но въ нѣкоторыхъ случаяхъ все-таки необходимо было принять въ текстъ поправки и дополненія изъ печатной редакціи; послѣднія включены въ скобки.

4) По Рашахатъ افاق قرغان (вар. اق قرغان) «совсѣмъ бѣлый холмъ», см. ниже, и В. В. Вельяминовъ-Зерновъ. Исслѣдованія о Касимовскихъ царяхъ и царевичахъ. II. Спб. 1864, p. 127.

5) M. J. de Goeje. Das alte Bett des Oxus Amû-Darja. Leiden 1875, p. 110. A. Sprenger. Die Post- und Reiserouten des Orients. I. Lpz. 1864 p. 34.

6) de Goeje l. c. 69.

7) В. В. Бартольдъ въ المطرفة p. 9.

8) В. В. Бартольдъ въ بوقتاب سليمان باقرغانی Казань 1273 и потомъ часто, подъ названіемъ باققرغان کتابی.

9) حضرت مریم کتابی Казань, унив. тип. 1878. Текстъ, переводъ и примѣчанія въ статьѣ С. М. Матвѣева. Мухаммеданскій рассказъ о св. Дѣвѣ Маріи: Изв. Общ. арх., ист. и этногр. при И. Каз. Унив. XIII, 1 (1895), p. 19—34. Ср. Н. О. Катановъ: Мусульманскія легенды. Спб., Ак. 1894 p. 8, 13, 20 (устная редакція).

10) آخر زمان کتابی часто издавалась въ Казани. См. Е. Маховъ: Книга о послѣднемъ времени (или о кончинѣ міра): тѣ-же Изв. XIV, 1 (1897), p. 1—96. Обработана въ такомъ-же полемическомъ духѣ, какъ статья Матвѣева, и текстъ и переводъ оставляютъ многого желать. Интересно указаніе на стр. 26 на книгу ضم نظیر کتابی соч. علی چکروی, въ которой прямо указывается на авторство سليمان باقرغانی.

Снабдить весь текстъ переводомъ я считаю лишнимъ, и ограничиваюсь краткимъ пересказомъ его содержания и сообщеніемъ свѣдѣній о школѣ или сектѣ Ахмад-и-Ясави, почерпнутыхъ изъ доступныхъ мнѣ остальныхъ источниковъ.

A.

حکیم اتا رسالہ سی

حکایت دا انداغ کور حکیم حکیم اتا رحمة الله عليه کجیک لیکدا مکتب کا باروردا برجہ اوغلانلار کلام الله لارینی بوینوغه یوکللاب بارور ایردی لار اما حکیم خواجه رحمة الله عليه قرآن نی توبالاری کا کوتاریب ایلنور ایردی وتقی قججان مکتب دین قایتور بولسالار یوزلاری نی اوستادلاری ساری قیلیب ارقالارینی اوز اوی لاری ساری قیلیب قایتور ایردی لار اول مکتدا آت لاری سلیمان ایردی، القصہ کونلاردا برکون خواجه احمد یسوی رحمة الله عليه مسجد 5 ایشکندا اولتورور ایردی کورار بر بولاک^ا اوغلانلار مکتب کا کرا ترورلار بولارنیک آراسندا بر اوغلان کلام الله نی توباسیکا کوتاریب کرا ترور خواجه احمد یسوی رحمة الله عليه کوردی لار ایرسا محبت اثر قیلدی ایدی لار ای اوغلان بار اوستادینکدین رخصت تیلاکیل اگر دستور برسا بزکا کلکیل بر سنکا قرآن اوکراتالینک [تیدی] بوسوزنی ایشتیب سلیمان ادب برلا *اوستادیغه ایدی^ب اوستادی هم قبول قیلدی اجازت بردی اندین سونک اتا اناسندین 10 اجازت تیلا دی الار هم رضالیق بریب^ج اجازت بردی لار اوزلاری اوغلانلاری نی طریق^د ادب برلا کتوروب خواجه احمد یسوی کا تابشورنی لار خواجه احمد یسوی رحمة الله عليه سلیمانغه قرآن اوکراتا^ه باشلادی لار آز مدت ایچندا برجہ علم^ز ارکانلاری ضبط قیلدی وتقی اون بیش یاشرقه یتکاندین سونک خواجه احمد یسوی کا مرید بولدی تقی برجہ طریق ادب لارنی اوکراندی کیجه کوندوز ادب ارکانلار برلان خدمت شرطلارینی بجای 15 کتوردی لار،

II کونلاردا برکون خضر عم خواجه احمد یسوی رله اوپوکا مهمان بولدی لار خواجه احمد یسوی رله مکتب اوغلانلاری غه ایدی لار یازی غه بارینک لار اوتون الیب کلنکلار طعام بشورالینک تیدی ایرسا برجہ اوغلانلار یوکروب یازیغه اوتون اوچون باردی لار تقی اوتون الیب کلوردا کوکدین [بر] قرا بولوت پیدا بولدی یغور یاغیب سیل لار^ق اقیب برجہ 20 اوغلانلارنیک اوتونلاری سو بولدی بو حالدا سلیمان تونین جیقاریب اوتونیغه چولغاب

R — cod. Mus. Asiat. n° 361 fol. 248 v.; K — حکایت حکیم اتا (Казань, Унив. Типогр. 1846). 8° min.; k — حکیم آتا کتابی (ibid., Коковинъ 1858). 8°; x — حکیم آتا کتابی (ibid., Ун. Тип. 1878). 8°.

— K برله ^ا — سلام قیلدیزین جوکوب اوستادندین اجازت تیلا دی ^ب — *b) K — بولوک ^ا — K سولار ^ج — K عالی R عالم ^د — K اوکرتو ^ه — Kx طوتب K طرتب ^ز — Kx* 8°

A اوزى يلانكاج بولوب كلدى برجه اوغلانلار نينك اوتونلارين اليب كليپ^a اوتقه يقالينك
 تيدى لار اول اوغلانلار نينك اول بولغان اوتونلارى ياخمادى بو حالدا سليمان نينك
 اوتونين كلتوروب ياقتى لار ايرسا روان ياندى وتقى سليمان نينك اوتونى نينك قيزدوغى^b
 25 برلان برجه اوغلانلار نينك هول بولغان اوتونلارى^c هم ياندى طعام بشوروركا مشغول
 بولدى لار بو حالنى خضر اتا كوروب سوردى لار برجه اوغلانلار نينك اوتونلارى اول
 بولدى ياخمادى بو سليمان نينك اوتونى روانه ياندى انينك توتروغى برلا برجه
 اوغلانلار نينك اوتونى هم ياندى بونه سر ترور ديب^d سليمان دين سوردى لار ايرسا سليمان
 تواضع قيلدى وايدىم هر آينه يولده كلوردا يغمور يغاردا تونومنى جيقارب اوتونومغه
 30 چرماب ايرديم^e اوزوم يالينك بولوب كليپ ايرديم^f اول سبب دين اوتونوم قوروغ بولدى
 بولغاي تيب جواب بردى خضر اتا عجب^g تحسين قيلدى لار خوش حكيمانه^h ايش
 قيليب ترور مونونك آتى حكيم سليمان بولسون تيب حكيم ليك آت بردى لار وهم نفس
 تارتتى لار خواجه احمد يسوى رله شادمان بولدى لار سليمانغه قوتلوف نفس برلان
 قوتلوف آت بردى لار مبارك بولسونⁱ وبى بخشش بوطارى^j تيب ايدى ايرسا خضر^k
 35 انداغ ايدى^l اى حكيم سليمان اغزينكى آچقيل تيدى حكيم سليمان اغزينى^m خضر
 ءمغه توتتى خضرⁿ توفروك دم^o سالدى سليمان نينك ايجى اول حالدا^p فيض نور^q برلان
 تولدى خضر^r ايدى احمدى نا ترور سين اسرار معنىنى اظهار قيلغيل تيب رخصت بردى
 حكيم خواجه رله اسرار معنىنى اغزينى آجيب اول ايتكان حكمت بو ترور^s حكمت

- ايسكى اوسكى كوركوم بار ، سنوق سرسوق كيركوم بار^a
 شيخم اتونغه يبارسا ، بارماسقا نى ايركيم بار^b
 40 تونوم اوتونغه چولغاب ، تنيم سؤق قه تيرلاب^c
 ايجيدين محبت اورلاب ، خضر الياس اتام بار^d
 آب الحيات بيريلكان ، ازون اشجره تيريلكان^e
 45 حق دين اولوش بيريلكان ، خضر الياس اتام بار^f
 شريعت كا ستون اول ، طريقت قه ستون اول^g
 حقيقت قه ستون اول ، خضر الياس اتام بار^h
 تون كون يورور ياباندا ، كنج معنى بار انداⁱ
 50 مرد مردان قاتيندا ، خضر الياس اتام بار^j
 حلقه قيلور دنيانى ، ايستاب تاماس خلق آنى^k
 طريقت نينك سلطانى ، خضر الياس اتام بار^l
 باسسا تاغ لار ياربيلغان ، ينسا يرلار تورولكان^m
 55 مشرق مغرب كورونكان ، خضر الياس اتام بارⁿ

K — f) > K — e) unique تيب a) — R 249 — c) K — قزغى b) — K — آلا كلديلار a)
 K — آچدى خضر^m آغزيغه توكر^e — K — i) بخشى بولدى — R — h) حكمانه — g) R — i) محب
 K — آنداغ دم قلدى ايجى ف نورى^k — K — آنداغ دم قلدى ايجى ف نورى^l

- A 'آزغانلارنى كوندوركان ، آچقانلارنى تويدورغان ،
 55 سوساغاننى قاندورغان ، خضر الياس اقام بار ٨
 ظاهر كوزكا كوروماس ، باطن سِرِّى اوروماس ،
 آتسىز يول لار توزوماس ، خضر الياس اقام بار ٩
 قوش ديك هواغه اوچقان ، تاغ تينكيزنى توزكيچكان ،
 منكو سوي نى ايجكان ، خضر الياس اقام بار ١٠
 "قومدا ايزبن ايزلاكان ، خلق دين اوزون كيزلاكان ،
 60 حقيقت نى سوزلاكان ، خضر الياس اقام بار ١١
 عالم لار نينك ايدوغى ، كتاب لاردا بولدوغى ،
 كونكل لار نينك ساندوغى ، خضر الياس اقام بار ١٢
- *حكيمة اتا خواجه احمد يسوى دين بشارت همت بولوب خضر اتا دين اولوش الدى لار⁶ ،
 III حكايت كونلاردا بركون قربان آيندا توقسان توقوز مينك مشايخ برجه لارى حاضر
 بولوب ذكر وسما^٥ صحبتى قورولدى نماز وقتى بولدى ايرسا برجه مشايخ لار^٤ نمازغه 65
 قويدى لار خواجه احمد يسوى رله امامت ليقغه كجدى لار نينك خفيه مقصودى بار
 ايردى بو مشايخ لار نينك قىوسى كمالغه يتى ايركان مراد^٦ حاصل قىلدى لار ايركان
 بولارنى سينالينك ديب قوى نينك قوغونى [صولاب] بيللاريكا بغلاب امامت ليقغه
 كجدى لار اونك يانيندا حكيمة اتا سول يانيندا صوفى محمد دانشمند ايردى خواجه
 70 احمد يسوى رله قرأت اقوب ركوعغه باردى لار آواز برلان قوقدين بيل جيقاردى لار
 ناندن سجدهكا باردى لار ايردى ينه سو قويدى انى كوروب برجه مريدلار نمازلارين
 جوزدى لار شيخ نينك طهارتى سنىدى ديب حكيمة خواجه نمازنى بوزمادى صوفى محمد
 دانشمند [سول] اذاقينى بورا باسيب ايردى كوردنك حكيمة خواجه تيك ترور اول هم
 اذاقينى بورونغى ديك بركتدى بو اوج عزيز نمازنى ادا قىلدى لار سلام قىليب نمازدين
 جيقدى لار خواجه احمد يسوى رله ارقالارين مكراب سارى قىليب يوزلارنى مشايخ لار 75
 سارى قىليب انداغ ايدنك نا اوجون نمازلار نينكيزنى بوزونكيز مندا خود طهارت كامل
 بار ايردى ولي سيزلارنى تجربه قىلماق اوجون بيلمكا قوق بغلاب ايرديم اوش كورونك
 تيب جيقارب سالدى لار ايرسا برجه لارى تيك قالدى لار خواجه احمد يسوى رله
 ايدى لار سيزلاردين بر بوتون مريد بر ياريم مريد كمالغه^٢ كميش تيدى لار ايدى لار
 80 كيملارنى ايتور سيزلار [خواجه احمد يسوى رله ايدى] اولم بوتون مريد ديب حكيمة
 خواجهنى ايتورميز اولم ياريم مريد ديب صوفى محمد دانشمندنى ايتورميز قيدى لار
 *نادان نه بيلسون اير سِرِّينى باطن كوزين اجاغونجه اير نظرين قچان تاپارسن يوراك
 ياغين ايربتماكونجه^٧ ،

a) R 249 v. — b) > K — c) + عيشى K — d) + R! — e) K مدد R — f) K حالغه R —
 غيرى لارى اوزلارين نادان بلسونلار باطن كوزنى اچاغونجه اير نظرين قچان تاپارسن 9) sic R;
 باطن كوزين اچاغونجه اير نظرين قچان تاپارسن K; legendum esse videtur يوراك ارتماكونجه
 (Меліоранскій). — [قچان چشارسون?] —

IV A اندین سونك خواجه اجد يسوى رله حكيم خواجهغه ايدى امدى سنینك ایشینك
85 تمام بولوب ترور تانك برلا ایشکینکدا بر تیوه چوکار اول تیوهنى مینکیل باشین بوش
قویغیل باربب اول تیوه قایدا چوکسه^a سنینك منزل مقامینك اول بیر بولور دیب
مخصت بردی لار حکیم اتا وداغ^e قیلیب قایتی منزلک تانکلاسی^b اول تیوهکه مندی^c
باشین بوش قویدی ایرسا اول تیوه ترکستان دین کون بتار^d طرفکا یوروئی وتقی خوارزمی^e
شهری نینك قویاش اینیشی ساری بی نوار^f ارقاسی دیکان ایردا باربب چوکتى قومادی
90 تیلک^g قولادی لار ینه قومادی تیوه باقردی اول یرکا باقرغان آت اندین قالدی حکیم اتا
تیوه دین توشتی لار اول یرنی قراب کوردی لار اول بیر بوغرا خان نینك یلقى توار^h اوتلارⁱ
یازی سی ایردی بیش کشی بیلقی جی لار کلیب حکیم اتاغه^j [ایدیلار] نه کشی ترور سین
موند^k کستان لبق قیلیب^l توشارسن حکیم اتا ایدى من درویش ترور من بو ایردا منزل مقام
قیلور^m خیالم بار دیب ایدى لار الار ایدى لار بو بیر بوغرا خان نینك بیلقی جی سی نینك
95 اوروشیⁿ ترور سنی موند^o منزل مقام قورغالی قوماس میز تیب حکیم اتاغه قوروغ چبقین
کوتار بپ هله قیلدی ایرسا حکیم اتا یغاج لارغه^p ایدى توتونک بولارنى تیدی تورانغو
یغاج لاری [بار ایردی اول زمان اول اوچ یلقى چینی^q یغاجلار] بوداقلاری برلا باسیب
الیب قالدی ایکی سی قجیب قوتولدی لار بوغرا خانغه باردی لار بو واقعه دین خبر
بردی لار ایرسا بوغرا خان ایدى اوچ کون بولوب ایردی بورنومغه ایرانلار ایسی
100 کلور ایردی انداغ بولسا شکر تنکریغه مونده هم ایر پیدا بولیش بولغای تیدی عبد
الله صدر آتلیغ بر وزیری بار ایردی انی اونداب ایدى ک طریق ادب تعظیم برلا
انی سورغیل کی ترور اول درویش^r قایدین کلیب ترور آتی نه ترور تقی کیمکا مرید
ایر میش تیب کوندوردی عبد الله صدر کلیب حکیم اتادین سوردی^s طریق ادب^t برلا ای
درویشی ک ترور سین قایدین کلور سن آتینك نه ترور تیب سوردی ایرسا ایدى لار اتام
105 قویغان آتیم سلیمان ترور ولی بو زمان آتمیز حکیم سلیمان تیورلار خواجه اجد
یسوی نینك مریدی ترور من تیدی عبد الله سوردی بو یلقى جی لار موند^u نجوک اسلیب^v
ترور لار حکیم اتا ایدى یغاج لار دین سورونک یغاج لار دین سوردی لار ایرسا یغاج لار دین آواز
جیقدى هر کیمکا مشایخ غضبی بولسه موند^w ادب بولور تیب عبد الله بو عجایب لارنى
کوروب تعجب برلان اتلاندی بو سوزنى بوغرا خانغه ایدى بوغرا خان بو سوزلارنى
110 ایشتیپ تعجب دا قالدی ایدیم وزیرلار بو کیم ایرسا عجایب [عزیز] کمرسا ترور مونکا نیازلار
کراک انابت قیلماق کراک تیدی بوغرا خان نینك عنبر آتلیغ صاحب قیزی بار ایردی اول
قیزنى حکیم اتاغه نیاز تارتماق اوجون مصلحت کوردی وهم قیزلاری قبول بولدی لار اول
عنبر آتلیغ قیزنى الیب تیوه لارنى تیوه جی^x برلان قوی لارنى قویجی سی برلان بیلقی لارنى

— K1 توغار d) — R 250 — v) K قیلشو تانکداسی b) — K قایو یرده چوکه قوماسه a)
— K غه + — h) K قیلو i) — K اوتلا یور h) — K > K — g) K بی نوا f) — K خراسان e)
— K ادب ارکان o) — Kkx? یلقى باجنى n) — R اغ... m) — K یلقى سی. اوتلار یری d)
p) — K قالوب q) — K sic RKkx —

میلقی جی سی برلان برجه مال توارلارینی [بوغرا خان کلتوروب] حکیم اتاغہ نیاز A
تارتتی لار وتقی بوغرا خان^۱ اوزی وبرجه بکلاری برلا کلب حکیم اتاغہ مرید بولدی لار 115
وتقی خلایق لار کوندین کونکا بیغلاشا^۲ باشلادی لار حکیم اتانینک شهرتی خلق آراسندا
مشهور بولدی اول یردا منزل مقام آراسته قیلدی لار وتقی اول بیرکا باقرغان آت
بیردی لار حکیم اتانینک منزل مقامنی احمدی باقرغان تیورلار^۳

[۷] نقل قیلیب ترورلار کم عنبر انادین اوج اوغول بولدی اولوغی نینک آتی مجوده^۴ خواجه
اندین کیچیک اوغلی نینک آتی اصغر^۵ خواجه اندین کیچک اوغلی نینک آتی حبی خواجه 120
ایردی رحیم الله علیهم اجمعین^۶ خوارزمی^۷ شهریندا بر اولوغ شیخ بار ایردی شیخ جار الله
علامه شیخ دیرلار ایردی بغایت عالم دانشمند ایردی کشفانی تصنیف^۸ تکرار قیلغان
ایردی لار وتقی محمد خواجه برلا اصغر خواجهنی خوارزمی^۹ غه یباریب ایردی لار شیخ جار
الله علامه شیخ قاشندا علم تحصیل قیلماق لایق اوجون کونلاردا بر کون حجره ایچندا
صراحی پیالهنی قویوب بو خواجه زاده لار شراب سونوشور ایردی لار خلایق لارانی کوروب 125
تعجب قیلدی لار عجب مونونکدک خواجه زاده لار بوقیه الاسلام ایچندا شراب ایجا ترورلار
مست بولورلار تیپ بو سوزنی باریب حکیم اتاغہ ایدی لار ایرسا حکیم اتا خواجه زاده لار غه
کشی یباردی تیز اوغلان لاریم منکا کلسون لار تیو خواجه زاده لار قچان بو سوزنی ایشتی
ایرسا اتفاق قیلدی لار کم^{۱۰} بییز بدنام لایق برلا باقرغان ایلک^{۱۱} نناک کرکای میز تیپ اندیشه
قیلدی لار بارمانی لار حکیم اتا رله باقرغاندین شیخ جار الله علامه شیخ غه تقی اکبرلار 130
مکتوب یباردی لار کیم خواجه لارنی توتوب شریعت یولی برلا احتساب قیلغای سیزلار
تیپ شیخ جار الله علامه شیخ رله ایدی لار شریعت یولی برلا ایشی قیلغای میز اهل
احتساب لاری غه ایدی موندین سونک هر قایدا شراب ایچسه لار توتونک لار احتساب
قیلینک لار تیدی خوارزمی شهری نینک اورتاسندا بر اوزون مناره بار ایردی انینک
اوستوکا جیقیب خواجه زاده لار شراب غه مشغول ایردی لار محتسب لار مونی کوروب 135
مناره غه جیقدی لار خواجه لارنی توتوب احتساب قیلغای خواجه لار اوزلارین مناره دین
تاشلانی لار یرکا ساکن لیک برلا کلب توشتی لار ایاق اوستون^{۱۲} کسا^{۱۳} تیک توردی لار ایلک
لاریندا شیشه صراحی بیاله بار ایردی بولار سمنای خواجه لار اول صراحی بیالهنی
تولدوروب [شربت سُنوشب] نوش قیلدی لار انی کوروب خلایق لار غریو کوتاریب
یغلاشیب بویونلاریغ^{۱۴} فوطه سالیب خواجه لارینک اذاقیغ^{۱۵} توشوب عذر قولدی لار اکثر 140
خلق [آنده] خواجه لار غه مرید بولدی لار^{۱۶} هرآینه ای مؤمن لار ولی لار آراسندا مونونک تیک
کرشمه لار بار ترور ایرانلارینک ایشی حقیقی ایرور مجازی دین ایشی^{۱۷} یوق پروای
قیلماس لار^{۱۸}

[VI] نقل قیلورلار کم حبی خواجه اتاسی قاشندا ایردی حبی خواجه رله نینک برقرا
توبوجاق آتی بار ایردی^{۱۹} وتقی ایکی قرا تازی ایتی^{۲۰} م بار ایردی^{۲۱} هر کوندا کییک اولاب 145

a) R 250 v. — b) کوندین یغلاشو — c) K — چَد — d) sive اصغر R — e) sic
K — بزنی بو د ب باقرغان غه ایلتنسه لار — f) K — و — g) K — h) K —
ubique خوارزم — i) R — k) K — اوستونه — l) R — m) K — آتی — n) K —
* — o) K —

A توبوجاق آتیغه یوکلای کلتوروب اتالاریغه نیاز قیلور ایردی لار هر کون عادت لاری بو ایردی حکیم خواجه حبی خواجه نینک مونداغ سیاست برلان یوروکانین کوروب ایتور ایردی منینک بو اوغلو درویش بولمادین اسپای^a بولور خیالی بار بولغای تیور ایردی ،
 نقل قیلورلار خیقو^b ولایتندا طرا دیکان یردین کلب شیخ ساعت خواجه حکیم
 150 اتاغه^c مرید بولدی طریقت یولی نینک ادب لارین ضبط قیلدی ریاضت تارتیب کیجه کوندوز خدمت شایسته قیلدی حق دین نظر رحمت تابدی حکیم اتادین اولوش الدی حکیم اتا حقیقت کونکل برلان شیخ ساعت خواجه نی اوغول اوقوندی اولوش بریب طرا دیکان یرکا کندو مقامیغه باردی اصل طرانینک فرزند ایردی طرا دیکان خیقو^b کنت لار دین برکنت ایردی ، القصه کونلاردا بر کون حکیم اتا رله ایدی لار عنبر اتاغه یا عنبر بو شیخ
 155 ساعت ذات اوغلو میز ترور حبی خواجه نفس اوغلو میز ترور بولار نینک قایوسی نینک ایشی تمام بولوب کامل لیق تامیش ایرکان سینالینک هر ایکی سی نینک ات لارین توتوب چارالینک قایوسی اونومزنی ایشتیب^d زمان حاضر کلسه تنکری درگاهیندا ایش لاری کامل لیک تاییب مراد حاصل قیلیمیش بولغای لار تیب^e کنکاش قیلدی لار اول ذات اوغلو میز شیخ ساعت نی چارالینک [تیدی] اول اوق اولتورمیش یرلاریندین اوغلو ساعت یا
 160 اوغلو ساعت تیب اوج قتله چارلاری فی الحال شیخ ساعت خواجه لبیک پادشاه^f تیب ییزب ایشکدین کرپ کلدی لار حکیم اتاغه السلام علیکم یا عزیز اتا تیب سلام قیلد لار حکیم اتا رله وعلیک السلام یا اوغلانم شیخ ساعت تیب جواب یارلیقادی لار^g اول زماندا کورسalar شیخ ساعت خواجه نینک ایتا کیندا نارسا بار ترور حکیم اتا ایدی لار های اوغلو شیخ ساعت قیدا ایردینک قایدین کورسین ایتا کینکدا نا مخرسا ترور ایتا کینکی توتوب
 165 کورسین تیب^h سوردی لار ایرسا شیخ ساعت خواجه عذر قیلدی لاری عزیز اتا من طرا یربیندا ماش اوروغین سچار ایردیم سیز نینک آوازینکیز قولاقیغه یتشدی ایرسا مونده حضرتینکیزدا حاضر بولدوم ایتاکم دای ماش ترور تیب جواب بردی لار وتقی طرا یری برلان باقرغان نینک آراسی اون بییش کونلک یول ایردی اون بییش کونلک یولیدین شیخ ساعت خواجه طرفه العین ایچندا کلدی حاضر بولدی لار حکیم اتا شیخ ساعت
 170 خواجه دین خوشنود بولدی لار فاتحه اوقوب دعا قیلیب شیخ ساعت خواجه غه اجازت بردی شیخ ساعت خواجه ینه طرفه العین ایچندا طرا یربکا باریب ایشیکا مشغول بولدی لار شیخ ساعت خواجه نینک کرامت ولایتی کوب ترور اما موندا مختصر قیلدوقⁱ ، واندین سونک^j اول اوق [اولتورمش] یرلاریندین اوغلی حبی *خواجه نینک آتین توتوب یا حبی یا اوغلو حبی تیب اوج قتلا^k چارلادی لار حبی خواجه *کلما دی انکا کونکلی
 175 ساوقتی کیچراک یتی لبیک بابا تیب حبی خواجه^l اولامیش کیک لارنی [کلتورب] حکیم اتاغه نیاز تارتتی لار ایرسا حکیم اتا نیازین قبول قیلما دی حبی خواجه ایدی لار ای بابا نیاز همیزنی نتاک قبول قیلما سیز مند^m نه تقصیر لیک کوردونکیز

K - خواجه غه c) - K چنوق R جوق et جنوق b) scripsi - K سپاهی a)
 d) + K تیز - e) - K خلوت + f) - K1 های شاهم g-g) > K - h) R 251 v. -
 K - کچکار کلدی m) - K مونده n) - K خوجه نی هم *)
 R - موندا K منده

تیدی ایرسا حکیم خواجه رله ایدی لار ای اوغلو حبی من اوغلو شیخ ساعتی A
 چارلادیم ایرسا اوغلو ساعت طرا یریندین طرفه العین ایچندا کلدی تقی سنی
 چارلادیم ایرسا باقرغان صحرالاریندین کیچوکوب کورسین اول سبب دین کونکوم 180
 یریشان بولوب ترور تیب ایدی لار ایرسا حبی خواجه رله ایدی لار ای بابا محیط
 تینکیزدا ایکی که غرق بولوب بارا ترور ایردی یا حبی مدد استعانت تیب چارلادی لار
 ایردی من اندا باریب تنکری تعه نینک عنایتی برلان اول کیمه لارنی تینکیزدین تارتیب
 جیقار دیم^a آوازینکز قولاقیمغه اندا یتشتی اما بو سبب دین کیچوراک^b کلدیم تیب عذر
 قیلدی لار ایرسا حکیم خواجه بو سوزکا ایناخمادی لار [ایدی لار] ای اوغلو سوزنی انداغ 185
 سوزلاکیل کم کشی اینانسون سن قایدا محیط درباسی قایدا تیدی حبی خواجه ایدی ای
 بابا اگر ایناخماسانکیز اوش بوینومنی کورونک تیب کمه تارتقان کراسین کورساتتی باقسه لار
 بو بوللاری *کوب کونکاک^c بولیش وینه ایدی اگر مونکا ایناخماسانکیز اون مینک التون نیاز
 تیب ترورلار بیش آی دین سونک نیازنی کلتوروب بزکا تارتارلار دیب ایدی لار ایرسا حکیم
 اتا نارسا یمادی قحان بیش آی تمام کیجی ایرسا اول کیم ایرسالار اون مینک التون 190
 نیازنی^d کلتوروب حبی خواجه غه تارتدی لار وهم اوزلاری مرید بولدی لار غریو کوتاریب
 یغلاشیب برجه سی حبی خواجه نینک اداقیغه توشتی لار حکیم اتا رله حبی
 خواجه دین مونداغ کرامت نی کوروب تعجب دا قالدی لار باطنندا^e ایدی لار عجب بو
 اوغلو دین مونداغ کرامت ولایت ظاهر بولا ترور تیب کونکوندا کیچوردی
 [VII] نقل قیلیب ترورلار کم حکیم اتا رله تانک غمازی نینک سنتین^f قیلیب فرضنی 195
 کعبه دا باریب^g قیلور ایردی لار کونلاردا برکون حبی خواجه ایدی لار رله ای بابا سینر
 ایرتا غمازی نینک سنتین موندا قیلور سینر فرضندا یوق بولور سینر فرضین قیدا قیلور سینر
 تیب سوردی لار ایرسا حکیم اتا ایدی لار ای اوغلو فرضنی کعبه دا قیلور من تیدی حبی
 خواجه ایدی ای بابا کعبه غه بارور سینر مشقت تارتار سینر کعبه نی موندا کلتوروب
 بولماسموتیدی حکیم خواجه ایدی لار ای اوغلو هر کشی کعبه غه باریب کعبه نی اندا 200
 تابسا اول هم اولوغ درجه مرتبه ترور کعبه نی کلتورماکا اولوغ [قدرت] قوت کراک تیدی لار
 حبی خواجه ایدی لار ای بابا ایران لاره اگر اعتقاد کامل وهمت بلند بولسا کعبه اوزی
 کلکای تیدی حکیم خواجه ایدی ای اوغلو بزدا بو قدرت یوق اگر سینر دا بولسا کورالینک
 تیدی لار، القصه اول کیجه حکیم خواجه رله صبح صادقدا قوبوب تانک غمازی نینک
 سنتین قیلور اوجون کلدی لار حبی خواجه نی باقسالار مسجددا ترور کوردی لار وینه 205
 برجه کعبه ایرانلارین هم کوردی لار حبی خواجه نی طواف قیلورلار کعبه معظم نینک
 مبارک حلقه سی محراب نینک اوستوندا ترور حکیم اتا حلقه مبارک نی طواف قیلدی لار
 اول کون کعبه ایرانلاری برلا بجاعت بولوب تانک نمازین قیلدی لار وتقی برجه باقرغان
 ایلی کلیب مسجدکا خانقاه غه کیردی لار کعبه معظم نینک مبارک حلقه سی نی طواف

K — کومکوک c) — K; cf. supra 1 — K; کچوکاک b) sic R; K — چیقارور ایردیم a)
 K — اداء + g) — K مونده اداء + f) — K باطنندان e) — R 252 d) —

A. قیلدی لار و تقي حبی خواجہ نی طواف قیلدی لار برجه باقرغان چاعتی کلب حبی
211 خواجہ غه مرید بولدی لار نماز اشراق اوقوغاندین سونک کعبه معظم کعبه^e ایرانلاری برلان
غایب بولدی اول کون بو کرامت لارنی کوروب حکیم خواجہ نینک کونکلینه کونجی لیک
بیدا بولدی^f تیورلار^g

VIII نقل قیلورلار کونلاردا بر کون حکیم اتانینک مریدلاری بیغیلیب کدی لار توقوز اوکوز
215 اولتوردی لار ذکر و سماع قورولدی^e ایلکا دعوت بردی لار حبی خواجہ حاضر یوق ایردی آوغه
باریب ایردی اولوش قومادی لار^d حبی خواجہ کدی لار اولامیش کیک لارنی کتوروب
حکیم اتاغه نیاز قیلدی لار و تقي تعظیہ برلا اولتوروب اتالاریغه سوز ایدی لار^e ای بابا
مریدلار بنکیز کلمیش توقوز اوکوز اولتورمیش لار برجه اولوغ کیک اولوش المیش^f بزکا
اولوش قوما میش سیز بیزدا^g نی تقصیرلیق کوردونکیزلار تیدی ایرسا حکیم خواجہ ایدی
220 ای اوغلو ایرانلار ایش قیلدی لار اولوش الدی لار سین هم ایش قیلسانک اولوش الغای
ایردینک تیدی حبی خواجہ ایدی ایش قیلساق برجه^h اولوش نی تینکⁱ قیلغای ایردوک
تیب غیرت^j برلا توردی اتاسی نینک مریدلاریکا آواز برلان ایدی اولتورمیش اوکوزلارینک
تیریسین کتورونک لار تیب مریدلار روان اولتورمیش توقوز اوکوز تیریسین حبی
خواجہ نینک الدیندا قویدی لار حبی خواجہ رله قبله ساری قدم باسیب قولون
225 مناجات قه^k کوتارب مناجات قیلدی تقي عصاسی برلا [اوکوزلار تیریسین اوریدیلار
وایدی ای جانوارلار تیز قوبونک تنکری تعالی یارلغی برله تیب] اوکوزلارکا ایشارت قیلدی لار
ایرسا توقوز اوکوز برجه سی مونکراشیب قویا کدی لار حبی خواجہ ایدی لار ای بابا اوش
بیز ایش قیلدوق امدی برجه ایرانلار اولوشی نی تینک^l السون لار تیدی بو حکمت نی
کوروب اتاسی نینک مریدلاری برجاسی کلب غریو کوتارب یغلاشیب حبی خواجہ نینک
230 اداقیغه توشتی لار و تقي برجه لاری اینایت قبول قیلیب مرید بولدی لار بو ایش لارنی^m
کوروب حکیم اتاغه غیرت اثر قیلدی و ایدی ای اوغلو ایکی قوچقار نینک باشی بر قزاندا
قایناماسⁿ یا سیز یا بز تیب نفس تارتتی حبی خواجہ بو سوز نینک سر معنی سین
بیلدی ایدی ای بابا هرآینه سوزلار ارا مشهور ترور ایکی قوچقار نینک باشی بر قزاندا
قایناماس سیغماس ولی مونکوزی برلان بولسا^o اگر مونکوزلارین کیتارسا^p اوج قوچقار نینک
235 باشی هم بر قزانغه سیغار ایردی هرآینه اول نفسی بزکا تارتدینکیز خوش قالینک بیز
برالینک بابا تیب یغلايو جیقدی لار [اناسی] عنبر انانینک قاتیغه کیردی لار اناسندین
یحیل لیک تیلادی لار و تقي نذر نیاز حبی خواجہ غه [بیحد^q] کور ایردی برجه سین
درویش لارکا حق رضاسی اوجون صرف قیلور ایردی و تقي ایدی ای انا هر یکیت نینک
باشیغه ایش توشسا بزنی شفیع کتوروب اعتقاد برلان یاردم تیلار انکا حاضر بولوب مدد
240 یتشتورور ایردیم^r حضرتینکیزدا بولسام انالیک حقینکیز^s بجای کتوروب^t هرآینه قایتارور

آجدیلار R 252 v. — d) K قوریدیلار — e) K اثر قیلدی — b) K — وحلقه مبارک —
pr. — K — f) K — g) K — h) K — i) K — غه — j) K — k) K — l) K — m) K — حاجتکا —
K — n) K — o) K — سغماز — p) K — بیحد scripsi pro — q) K — نی سزک —
K — من هر دم — R mg. غضب — K — تیگر — K — غه — K — بزدن — K — لار — K — ایدی —
K — حاجتکا — K — سرنی — K — سغماز — K — سزک — K — نی سزک — K —

ایردیم احمدی غایب لار عالمندا سفر قیلا دور من^a خوش قالینک انا اتامغه مندین سلام ایغیل
تقی دعا بران یاد قیلسون تیدی اناسی بوسوزنی ایشتی ایرسا حبی خواجهنی قوجوب
تضرع بران زاری لیق قیلیب یغلیو باشلادی^b ای کوزوم یاروغی وای جان پاره سی ای
بغیرم کسکی عزیز اوغلو من سیز نتک قیلغای من سنی کتکالی قویغوم یوق تیب جزع
فرغ قیلا باشلادی ایرسا حبی خواجه رله ایدی ای انا سیز منی قویونک ایشکدا^c
تورونک تیدی اناسی حبی خواجهنی قویوب سنی کتکالی قویاس من تیب ایشکدا
توردی حبی خواجه کفاناکین کیب حجره نینک اورتاسیغه کیب اولتوردی کفانکنی
جذب^d باشیغه بورکندی ایدی ای انا احمدی منینک اوجون کوب یغلاماگیل اکر اتام
مندین اغریدی ایرسا خوشنود بولسون خوش^e سیزکا یورت قوتلوغ بولسون بیزکا یول
قوتلوغ بولسون تیب کفنگ آستندین غایب بولدی کفنگ اول یردا قالدی عنبر انا^f
کفانکین کوتاریب یوزون اوروب فریاد کوتاریب یغلاب حکیم اتانینک قاشیغه کردی بو
حالدین خبر یردی حکیم خواجه رجة الله علیه هم^g یغلیو باشلادی نجه یغلاسالار
بولادی لار حبی خواجه نینک غایب بولغانین ایشتی لار^h اولوغ کیچیک ایل کونⁱ غریو
کوتاریب یغلاشتی لار حکیم خواجه اولوغ قیغولوق بولدی کوب ولایت لارکا سوراخلار
سالیب ایستاب تامادیلار حکیم خواجه حبی خواجه نینک فراقیندین ایستکان^j

حکمت

حکمت لاری

آه دریغا یرنینک کون نینک آراسندا^k یتوردوم شونکقار قوشوم بیلماس منا
یارانلار سیز تیلاکدا من ایزلاکدا^l بیغلابان کوزده یاشیم سیلماس منا
بیغلابان کوزده یاشینک سیلغیل دیرلار^m تورت یانغه ایذکو سوال قیلغیل دیرلار
ایستابان جان قوشونکنی بولغیل دیرلارⁿ من انکا آرام قرار قیلماس منا^o
من انکا آرام قرار نتک قیلغوم^p آطیم هاریب منکریم سولوب قیدا بارغوم
ایکا جان تاییلماسا من قول اولکوم^q خارین بیلسام اندا تورماس منا
خبردین بولونور دیر شام عراقدا^r قیریم بران خطای اول دشت یراقدا
پرواز قیلیب یورور دیرلار جان فراقدا^s من انینک یول لارینی بیلماس منا
یولینی بیلماس من تیب نا توراین^t یولوندا تلیم احمک قین کوراین^u
یارانلار سیز قالینکیز من باراین^v من بارسام اوشال یردین کلماس منا
من بارسام بولونغای مو اندا قوشوم^w بولونماسا دشوار ایرور منینک ایشیم
قولومغه قونار بولسا شونکقار قوشوم^x قاز قو قارشو کلسا سالماس منا
قوشومغه آت یردی لار آدم تیزی^y آدای قیل سلیمان حکیم سوزی
کیه بیلدی کیم بیلمای بوسر سوزی^z مولیم دین اوزکا کیمک دیماس منا^{aa}
اندین سونک تنکری تعالی دین یرلیغ معلوم بولدی حکیم اتاغه یا حکیم سنینک
اوغلونک نسلندین^{ab} التمش ولی قویار ایردی بو برجه ولی لار دنیادین کسلدی لار بو

ایلمهم K - e) K فالنک + d) K جازیب R sic - c) K یغلادی ایدی - b) R 253 - a) R
R نص... - e) - R 253 v. - h) K بارچه سی + g) K ایشتب - f) R! اجمعین
II.
Ист.-Фил. стр. 11.

A. كناهينك نينك كفارتى اوجون قرق بيل اوستونكدىن سواقيزغاي من اندىن سونك اول كناهينكدين ارينورسين تيب [بو يرليغ ايشتى ايرسه حكيم آتائيك] خاطرى بغيات 275 پريشان بولدى اول ساعتدا اولوغ دركاهه قول کوتاريب ناليشليق قىلدى بار خدایا حاضرسين ناظرسين [ناصرسن] قادرسن داناسين بيناسين [بارسن و] بيرسين برجه قل نينك سرينى آشكارا بيلورسين تيب حسرت برلا مناجاتلار قىلدى آخر الامر اول وعدهلار الارغه بولوندى ،

IX [نقل قيلورلار حكيم اتا رله قرا يوزلوكه قتانغو تن ليك نازوك كشي ايرميشلار اما 280 عنبر انا آق تن ليك صاحب چال ليق زيبا كشي ايرميشلار كونلاردا بر كون حكيم اتاغسل قيلور ايردى عنبر انا توشاك اوستوندا اولتورور ايردى حكيم اتاغه كوزلارى توشتى [ايرسه كونكلنده] آهسته خفيه برلا كيچوردىك من بوغرا خان نينك صاحب چال قىزى ايرديم خدای تعه مونونك داك قرا توتلوق⁶ كشي كا نصيب قىلدى تيدى حكيم اتاغه بو سر عيان بولدى ايدى اى عنبر منى قرا⁷ ديب نه خوركا يورسين اوزونكى آق من تيب اولوغ لايورسين 285 منى منى سنى⁸ برلا كوب قوماسلار سىز بىزدىن قالغاي سىز ولى مندىن سونك سنى براكو الغاي تمام تىنىندا تيشىندىن اوزكا آق بولغاي تيب نغسى تارتدىلار عنبر انا اوز ايشلارى كا كوب پشيمان بولوب يغلادىلار ، القصه حكيم اتاينيك بو فايده سىز فانى دنيادين آخرتقه يوروشور وقتى يتى ايرسا محمود خواجه برلان اصغر خواجهغه كشي يباردىلار⁹ خوارزمى ولايتىندىن كلىلار اتالارين زيارت قىلدىلار حكيم اتا ااردين 290 خوشنود بولدى وايدى اى فرزندلاريم سىزكا وصيتم اوش منكا وقت يتيب ترور مندىن سونك منينك قرق آشيم¹⁰ بروردا قرق¹¹ ابدال كلكىلار كون توغار ساريدين الارنينك توراعلارى¹² كعبه دا بولغاي ارالاريندا بر قرا ابدال بولغاي بر كوزى ضعيف تقى بر اداق اقساق عىدت آخريندا انا نكي زنى انكا نكاح قيليب برينكي ز ديب وصيت قيليب دنيادين نقل قىلدى انا لله وانا اليه راجعون ، قحان حكيم اتاينيك قرق بولدى ايرسا فرق [آشين 295 بيرورده كون توغار سارودىن قرق] ابدال بيدا بولدىلار مهمان بولوب اولتوردىلار خواجه زادهلار كوردىلار سينايو قرادىلار¹³ آرالاريندا [قاره ابداللار بار اما] حكيم اتا ايتكانداك قرا ابدال يوق خواجه زادهلار ايدىلار سىزلار نينك [موندىن] ارتوق كشي نكي ز¹⁴ بارمو ابداللار ايدىلار بير ضعيف قرا ابدال بار *اولاعلار سىزنى سقلايور¹⁵ تيدىلار خواجهلار بو بوردىلار¹⁶ [بارنكلار اول درويشنى آلب كلنكلار تيدىلار ابداللار] باريب اول 300 درويشنى اليب كلىلار خواجهلار [قحان] انى كوردىلار ايرسا اتالارى ايتقان نشان بو درويشدا ترور خواجهلار ايدىلار يا درويش كيمسن آتئينك نى ترور تيب سوردىلار ايرسا اول درويش ايدى آتم زنى ترور خواجهلار ايدىلار اى ابداللار [قويونكلار] بوزنى بىزكا بابا بولور بورون برجه نكي ز نينك اداق ايردى امدى باش بولدى تيب برجهلاريندىن

K — آشمى e) — K سالدیلار خوجهلار d) — K سننك e) — K طوطلق b) — K رنكلك a)
 f) R 253 — g) ... توروغ... h) — K قارای چيقدیلار h) — K ايشنكر تقى i) — K
 j) — K ايدیلار j) — K

ایلکاری الیب زنی بابانی ایلکاری کیجوردی [لار] وتقی عنبر انانی عذت اذاقی اوتکاندین A
 سونک نکاح قیلیب زنی باباغه بردی لار انینک تیک بزرک ایرکان انینک ولی لیکن هیج 305
 کشی بیلماس ایردی اندین سونک زنی بابا عنبر انانی الیب تاش کندہ ولایتی کا باریب
 اندا اوی کوتاردی عنبر انا هر کون قویوب فتوتنی بیل لاریکا بغلاب [تقی بیللاریکا] بر
 اولوغ تیاق وبرکجیک تیاق سوقوب وتقی ایکی الیک لاریندا ایکی سرجه آش قویوب زنی
 باباغه ایلنور ایردی وخلائق لار اندین سورار ایردی لار ای انا ایکی ایلکینکیزدا ایکی سرنجده
 آش الیب وتقی فتوتنی بیلینکیزکه بغلاب بیر اولوغ تیاق بر کجیک تیاق الیب 310
 بارورسینز تیب سوردی لار ایرسا عنبر انا الارغه انداغ ایتور ایردیم ایکی سرجه بریندا
 ایسیغ آش [ینه] بریندا سؤق آش اگر بابانینک کونکی ایسیغ آش تیللاسا [اسیغ] ایجکای
 اگر سوق آش تیللاسا تقی سؤق آش ایجکای وینه بو اولوغ کجیک تیاق انینک اوجون
 ایلنورمن اگر بابانینک [قاتیغ] اجیغی کلسا اولوغ تیاق برلان اورغای اگر یومشاق اجیغی
 کلسا کجیک تیاق برلان اورغای وتقی فتوتنی انینک اوجون بیلماک بغلاب بارورمن 315
 ناکه بابانینک میلی تیزلیک ایتسا من کیجکوب بابانینک قهرینه اوجراب عاصی
 بولغای ایردیم تیب فتوتنی بیلماک بغلاب بارورمن تیور ایردی [وتقی] عنبر انا
 خاتونلارغه نصیحت قیلور ایردی ای خاتونلار کدخدالارینکیزغه بخششی خدمت قیلینک لار
 هر خاتون تکبرلیک قیلسا ایریکا جواب برسا ازار قیلدا حاجت وقتندا کیجک تورسا
 اول خاتون نینک حالی مشکل بولغای دنیا دا هم آخرتدا تیب ایتور ایردی نصیحت قیلور 320
 ایردی تقی انانینک اولغی آتی عنبر انا ایردی اسدی باباغه آش ایلنور انا تیب
 ایتورلار وتقی زنی بابانینک کرامت فضایل لاریندین بری اول ایردی بابا کوتکان اوپلار
 تیز اولغارور ایردی وسرور ایردی وتقی ایل نینک ایکی لاری نینک آراسندا کیزیب^m
 یورور ایردی ولی ایکی نینک بر دانه سیغه زبان قیلماس ایردی یماس ایردی^l وهم
 باسماس ایردی لار 325

X] نقل قیلورلار کیم حکیم اتا قجان دنیا دین باریلار ایرسا نجه زماندین سونک
 عمود دریاسی کات شهر نینک ایلیندین اوتا اقا باریب باقرغانی باسیب اوتی
 باقرغان سؤ آستندا قالدی بوزولدی حکیم اتانینک اوستندین قرق بیل سؤ اوقتی
 اندین سونک اول دریا قوروزی حکیم اتانینک تربتی قیو یردا ایردوکین هیج کشی
 بیلماهی کونلارده بزکون حکیم اتا رله خواجه جلال الدین منزل خانه نینک واقعه سیغه^p 330
 کردی ای اوغلو جلال الدین بیژنی ایستاب تابقیل وتقی بزنینک اوستومیزکه
 عمارت یابقیل [ویژدین اولشی آغیل] تیب مونداغ واقعه کوردی ایرسا خواجه جلال

— K; سوچه ده + d) فوطه — i. e. K; فتونی et فتوی K — c) sic R; لار + b) K — کندو a) —
 an ubique legendum: «полосатая бумажная матерія, идущая на халаты» (бух.) Буда-
 говъ I 627? — e) sic R; سوچه ده K? — f) سوچه ننک K — g) sic RK — h) R 254 v. —
 i) کچکتورسه K — k) + زنی K — l) > K — m) K کیریب R — n) K صالامینه —
 o) R کردی K — q) K منزل خان (ubique) ننک اوبقوسینه p) K! دیکان —

A الدین هیچ کیم کا معلوم قیلما دی بر کون خواجه جلال الدین ییحد مال برلان ترکستانغه
 بازار کانلیقغه^a باریب آنچه فایده لار قیلیب بشارت برلا قایتور بولدی لار ایرسا باقرغان
 335 یازی سیغه توناماک اوجون کلیب نوشتی لار کیجه سی *هواغه بولوت بولوب بیل ایستی
 مخالف بیل^b قویوب کوک کوکرا ب. یاشین یاشناب قیامت^c قویقان داک کون پیدا
 بولدی برجه بازار کان لار نینک تورلاری بر^d بولوب اوزلاری پیر اکندا بولوب هر قایسی سی^e
 بر ساری بولوب آپریلدی لار تانک آتتی کون جیقتی ایرسا خواجه جلال الدین منزل خانه
 مالیندین تواریندین آپریلیب کیمزا یورودی^f بو نتاک یر ایرکان تیپ ناکه بر توبانینک
 340 اوستیکا جیقتی باقسا یراقدین بر اوتاغ کورونور اول اوتاغقه باردی کورار^g کم بر ضعیف^h
 [قاری اولتروب ترور اول ضعیفهغهⁱ] سلام قیلدی ضعیف علیک الدی قری ایدی ای
 یکیت قایدین کلدینک قایدا بارا ترورسن خواجه جلال الدین ایدی ای قرینداش
 حکیم اتانینک مزارینی بیلور موسین اکر بیلور بولسانک بزکا خبر برکیل بزکا مهم لیک^j
 اول ترور تیدی ضعیف قری ایدی ای یکیت من بیلماس من مکر منینک بر قری
 345 جوق یاشامشی انام بار مکر بیلسا اول بیلکای تیدی خواجه جلال الدین ایدی
 اول جوق یشامیش قری انانکیز قایده ترور تیدی اول قری ضعیفه اناسیغه یول
 باشلادی کورار کم اول قرتغه سماع جزع چلا^k ترور خواجه جلال الدین سلام قیلدی
 اول قری علیک الدی ایدی ای یکیت نی کشی ترورسین قایدین کلورسین *وقایدا
 بارورسین^l تیدی ایرسا خواجه جلال الدین ایدی ای انا قایدین کلایین حکیم
 350 اتانینک تربتین ایستاب یورو من سیز اولوغ یاشلیغ کشی ترورسین اکر بیلور بولسانکیز
 بیزکا خبر بیرینک تیپ عذر قولدی ایرسا اول قری عورت ایدی ای اوغلو نتاک
 بیلکای من^m باقرغان ایلی قرق بیل سو آستندا قالدی احمدی حکیم اتانینک تربتی
 قایدا ایردو کین [پ] بیلکای منⁿ هم بیلماس من ولیکن شوندا یقین بیر سولکو یغاجی^o بار
 ترور کیجه بولسا انینک توبیکا کیک لار قولانلار^p کلیب تانک آتقوچه تورارلار زیارت قیلورلار
 355 اول یردین قولاق سالینک^q ذکر اونی کلور اکر حکیم اتانینک تربتی بولسا اوشال یردا
 بولغای تیپ ایتی ایرسا خواجه جلال الدین قجان بوسوزنی ایشتی ایرسا در حال توردی
 اول یغاج سارو باردی یقین راق کلیب بر یردا^r یاشونوب توردی اخشامغه تیکرو توردی
 ایرسا کیجه برلان کورار کیم کیک لار قولانلار^s اول یغاج نینک توبیکا کلدی لار *اول یرنی قراب
 توردی لار^t زیارت قیلدی لار قولاق سالدی ایرسا اول یردین ذکر اونی کلدی خواجه جلال
 360 الدین ایلکاری راک یورودی اول یردا بر آز یاتتی^u او تکان کیجه هم او یومامیشی^v ایردی

K قبوسی K - d) برله K - e) sic R; K - c) هوا دان بولوت ویل مخالف استی یل لار K - b) > a)
 — R 255 K - e) > h) K unique ضعیفه K - g) K unique کورور K - f) کیزاری (e) —
 — R! بیلکای من K - m) ونه یورورسن K - l) قرتغه چرخ R; قولیغه چلا (h) —
 K i. e. قولارلار بولنار K - p) اوشبونده یقین ده بر سوس یغاج K - o) sic R; بیلکای من (n) —
 قراب K - t) و قولانلار و بولانلار K - s) اویغه K - r) سالسانک K - q) قولانلار بولانلار
 — K اودومشی K - v) باشقه راق ایردی K - u) توردی

اوپقوغه باردی اول حالدا اوق حکیم اتا توشیکا کردی ایدی ای اوغلولم جلال الدین A
خوش کلدینک اسمدی بزنی تابتونک بو یتمیش اورنوکدین قویقیل یتى قدم ایلکاری
باسقیل اندین اول یرنی قازغیل اندا بوریا حیققای کورکای سین تقی اول بوربانینک
آستندین قویارب قراسانکیز بر دسته کل حیققای اول بیردین اوتماکای سین^a اول منینک
ترتیم بولغای وتقی اول یتکن^b مالینک اوجون غم بیماکای سین اول مال لارینک برجه³⁶⁵
منزل خانه غه باریب ترور اول مال لارینک ییب موند اکلای سین بیزنینک اوستومیزکه
عمارت قیلغای سین تقی بزکا مجاور بولوب تورغای سین بیزدین اولوش الغای سین تیدی
خواجه جلال الدین بیدار بولوب فی الحال یریندین قوتی یتى قدم ایلکاری باستی
اندین سونک اول بیرنی قازدی ایرسا کوردی^c اول بیردین بر بوریا بیدا بولدی ینه اول
بوربانى کوتاردی^e قوباردی ایرسا بوربانینک آستندین بیر دسته کل حیققای کورار³⁷⁰
باغدین اوشبو زمان اوزکان تیک تازه ترور اول کل نینک خوش دینری^d خواجه جلال
الدین نینک بورنیغه یتشتی ایرسه ییخود بولوب توشتی بیر زماندین سونک هوشیکا
کدی ایرسا باطن عالمدان برجه مشایخ لارینک^e مقبره لارین اراده لارین^f ارواح لارین حاضر
کوردی اندین سونک خواجه جلال الدین اول بیرکا نشانه قیلیب قوبدی^g ایٹاکین
بیلیک برکتیب منزل خانه ساری رَوانه بولدی طرفه العین ایچندا منزل خانه غه یتشدی لار³⁷⁵
برجه مال توارلارین ساغ سلامت کوردی لار فی الحال مال متاع لارینی تنکلاب توارلارینی
سوروب خوارزمی شهر یغه کدی لار برجه هنر بیلکان اوستادکارلانی یغیب^h یوز مینک
التون تنکه که مالیⁱ برلان باقرغان غه باردی حکیم اتانینک اوستیکا عمارت ینا قیلدی
آز مدت ایچندا عمارت نی تمام قیلدوردی انداغ کیم بورونغی عمارت دین بر کرچی^k
ایکسوک اوزکا بومادی خلایق لار کلب مبارک بادلیق لار قیلو کدی لار خواجه جلال الدین³⁸⁰
منزل خانه دا حکیم اتانینک مجاوری بولوب توردی لار وتقی اطراف ولایت لار دین [نذر] نیاز
برلان خلایق لار کلا باشلادی خواجه جلال الدین کا شیخ جلال [الدین] آت بردی لار باقرغان
ایلی توزالدى

XI] نقل قیلورلار بیغامبر عم معراجقه اشقاندا عرش عالمدان کوردی کم بر قرا قوش داك
نارسا اوجوب برا ترور [ایردی] بیغامبر عم نینک کوزی اول قوشقه توشدی بیغامبر عم³⁸⁵
[مهر] جبرائیل^l عم دین سوردی [ای قرداشم جبرائیل بو قوش نه قوش ترور تیدی
جبرائیل عم] ایدی یا رسول الله بو قوش سنینک ائت لارینک آراسندا بر شیخ نینک
جانی ترور تیدی اول قوش سیزنینک^m حضرتینکیز کا تعظیم اوجون *الدینکیزدین اوتوب^m
برا ترور تیدی بیغامبر عم انکا ایدکو القیش بردی ایدی ای قرینداشم جبرائیل بیزدین
سونک اول دنیاهه کلب شیخ لیق قیلیب امت لاسیزنی ایدکولیک کا دعوت قیلور بولسا³⁹⁰

> e) K ایسی d) R 255 v. — c) K کوتارب — b) K کتکان — a) K کتمکایسن
R! هرکز هج; K — k) K تنکا مال — i) K? یاغیب — h) K قوبدی — g) K — f) K لار نینک
— m) K ایلنکردین — l) R! جبر —

A منیم اهل لارسمدین براکوانکا مجاور بولسون تیب وعده قیلدی لار امدی اول قوش حکیم اتانینک جانی ایرمیشی تیورلار^a

نقل قیلورلار کونلاردا بر کون سید اتا رله نینک مجلسندا حکیم اتانینک بورساله سنی اوقودی لار حکیم اتانی یاد قیلیب الارنینک کرامت لیک ولایت لیک لارین 395 سوزلادی لار ایرسا اول آرادا بیغامبر عم نینک اهلیدین براکوکا وعده قیلغانی^a سوزلاندی^b [سید آنا بو سوزنی ایشتی ایرسه سوردیم] حکیم اتاغه سیدلار دین هیچ کیم ایرسا مجاور بولغانی^c بارمؤ تیب رسالهغه باقتی لار بو کون کاجه سیدلار دین^d هیچ کیم ایرسا مجاور بولمای ترور تیدی لار سید اتا رله ایدی انداغ ایرسا جدمیز رسول عم نینک وعده سنی نجای کلتور ادین مجاور بولادین تیب اوج اوی لیک کشی برلا 400 خوارزمی شهر بندین جیق قیب باقرغان ساری قدم قویدی لار وتقی باریب باقرغان دین اوج یغاچ لیق یول یراق توشدی لار سید اتا رله عزیزلارکا متوجه بولوب ایدی لار سیزلار راست دنیادا بیترلار یلغان دنیادا ترور میز بیترنیک ارامیزدا شاید که یخشی هم میز بولغای اول سبب دین^e بارماققه قیماش میز تیب ایدی لار ایرسا خوش کلدینکیزلار ایلکاری یورونک تیب [اشارت] حواله قیلدی لار اندین سونک سید اتا رله کوجب 405 کلیب باقرغانغه یوق^f توشتی لار شیخ جلال الدین منزل خانه ایشتی ایرسا سید اتادین کونکلی افریدی سید اتا ایدی ای شیخ جلال الدین بیترنی مجاور لیکدا قوبار موسیز شیخ جلال الدین ایدی بیتر موند کدوک ایرسا [حکیم] اتانینک رخصتی بیتر کدوک تیدی سید اتا ایدی ای شیخ جلال الدین قوپونک ایکی میز بوکیجه خانقاهغه باریب عزیزلار نینک درگاهندا متوجه بولالینک ایکی میز هم راز میزنی ایتالینک قایومیزغه^g 410 ایشارت حواله بولسا اول مجاور بولسون تیدی ایرسا شیخ جلال الدین هم قبول قیلدی اول کیجه ایکی سی برکا قوپوب خانقاهغه ایشکاری کیریب عزیزلارکا متوجه بولوب سوزلارین ایدی لار ایرسا اول حالدا شیخ جلال الدین منزل خانهغه اشارت حواله قیلدیم مونداغ ک ای اوغلو شیخ جلال الدین بیلکیل وآگاه بولغیل سید اتا موند کدی ایرسا بیغامبر صلعم نینک وعده سی برلان کلیب ترور مجاور لیکنی انکا تابشورغیل امدی اولوش 415 بریب رخصت بردوک ک خوارزمی شهر نینک یانیندا آق تاش دیکان بیر بار ترور اندا باریب مقام منزل توتقای سین هر کیم بیترنی طواف قیلور اوجون کلسا اول سیزکا طواف قیلسون لار سیز دین سونک بزکا کلسون لار اگر سیزنی طواف قیلما سالار تقی سیز دین بورون بیترکا کور بولسا لار بیتر اول کیم ایرسانینک طوافنی قبول قیلماغای میز تیب وعده قیلدی شیخ جلال الدین بو عنایت بشارت نی ایشتی ایرسا شیخ جلال الدین شادمان 420 بولدی قوپوب خانقاهنی وداع قیلیب سید اتا برلان خیرباد قیلشیب باقرغان دین کوچوب [آق تاشقه عزم قیلدی لار کلب] آق تاشدا منزل مقام توتدی لار آخر منزل لاری هم اندا بولدی امدی اول معنی دین اول باریب شیخ جلال الدین کا طواف^h قیلورلار اندین سونک باقرغانغه کلیبⁱ حکیم اتانی طواف قیلورلار قچان شیخ جلال الدین اتا

a) K قیلغان هم — b) R سوزلادی — c) K بولغان — d) R 256 — e) K i. e. یوق + — f) K یقنوق — g) K قایو برمزکا — h) R 256 v. — i) R —

باقراغاندین کوچوب حیقتی لار ایرسا سید اتا [مجاور بولدیلار نیچه یل لار سید اتا] باقراغاندا A
 منزل مقام توتتی لار آخر الامر بو فایده سینر فانی دنیا دین اوتار [کوچوب کیتمک] وقتی لاری 425
 یتشتی ایرسا [مرید] اصحابلاری سوردی لار کیم یا اولاد رسول الله سینر بو باقراغاندامو
 دفن قیلالینک یا خود [کعبه کا ایلتب] کعبه *ایرانلاریندا انلار^a قتندامو *دفن قیلالی^b
 تیدی لار ایرسا سید اتا رله ایدی لار ای یارانلار منکا هم بو ایش معلوم بولمای ترور
 اما وصیتم اول ترور منی اریغ یُونکلار تقی آخرت تونومنی کیدورونک لار و تابوت قه
 سالینک لار تقی منی بیر کیک عَرکَه غه یوکلای باقراغاندین کعبه طرفیکا جیقار یب قوبونک لار 430
 تقی اول کیجه تَوَار قَرالارینکیزنی^c وایت قوشلارینکیزنی یخششی بغلانک لار کیجه برلان
 توش اون قیلما یین اوی لارینکیزنی نک ایشکلارین برکتیب اولتورونک لار اگر تاوش [اون
 ایشتور بولسانکز طشبقارو چقمانکلار اکرا] اُون ایشتییب تاشقاری جیقار بولسانکیز
 زیان تپارسینرلار قجان تانک آنسا کورونکلار اول عَرکَه قایدا با یب ترور اول عَرکَه تورغان
 دیر بیزنینک منزلیز بولور بیزنی اول بیردا دفن قیلینک لار دیب وصیت قیلدی لار 435
 قجان سید اتا رله دنیا دین آخرت غه کوچتی لار ایرسا مُریدلاری سید اتانینک وصیتین
 بجای کلتوردی لار^d عَرکَه غه یوکلای کعبه طرفیکا جیقار یب قویدی لار اندین سونک توار
 قَرالارین وایت قوشلارین بیک^e بغلاب اوزلاری اوی لاری کا کیریب ایشکلارین برکتیب
 اولتوردی لار قجان تون یاریمی بولدی ایرسا بر نعره هنکام سوران و قیجقوروق و آواز^f بیدا
 بولدی انداغ کیم^g خلاق لار بو آوازی ایشتییب اوی لاریندا اونون جیقارمادین تیک 440
 اولتوردی لار تاشقاری هم جیقما دی لار قجان تانک اتار محل^h بولدی ایرسا اول قیجقوروق
 آوازی بر طرف بولدی تانک آتی کون یارودی ایرسا برجه لاری اوی لاریدین حیقتی لار
 کورارلار کیم عَرکَه اول قویغان اورنیندا یوق ایستایو کلدی لار کورارلار کیم عَرکَه حکیم
 اتانینک تربتلارینه یناشاⁱ توشوب ترور مریدلاری سید اتانی عزت و اکرام برلان عَرکَه دین
 توشوروب حکیم اتاغه یناشو دفن قیلدی لار امدی حکیم اتا برلان سید اتانینک 445
 تربت لاری یناشو^j ترور و تقی اول غوغا قیجقوروق و حیقوروق^k نینک کیغیتی اول ایردی
 *اول نیردا^l کیم اول کیجه کعبه مشایخ *ایرانلاری نینک^m ارواح لاری برلان [باقراغان
 ارواحلاری] اوروش قیلدی لار کعبه دین کلکان ارواح لار سید اتانی الیب کیتار بولدی لارⁿ
 باقراغان ارواح لاری قوسمادی لار باقراغان ارواح لاری کعبه دین کلکان ارواح لارنی قوالاب
 قاجوردی لار سید اتانی ایلتییب حکیم اتانینک یانیندا قویدی لار اول کوندین امدی 450
 بو کونکاجه باقراغانغه باریب اول حکیم اتانی طواف قیلیب اندین سونک سید
 اتانی طواف قیلورلار [آندین سونک بارچه مزارستاننی طواف قیلورلار] علیهم
 الرِّجَّةُ والرَّضوانُ P یا آله العالمین و یا خیر النَّاصِرین برجتک یا ارحم الرَّاحِینْ

K - برك K - e) تقی بیک + d) K - قرا > c) K - قویالتی b) K - ایرانلاری a)
 K - > l) K - آندە K - b) K - یقین i) K - وقت h) K - غلبه لیلی + g) K - آوازی f)
 K - caet. om. - K, خمت + p) K - الصمد o) K - ایرسه + n) K; R 257 - لارینک m)

ای برادرلار^a عزیزلار جله انبیالار و اولیالار برجه^e بو دنیا دین اوتدی لار تقی
 بیتزلار هم اوتکومیز ترور ای مؤمنلار^d بو دمنی^e غنیمت توتونک*
 هر دم^f خدای تعالی نینک یادی برلان*بولونک تاکیه^g
 خدای تعالی^h ایشنکنی قبول قیلغایⁱ
 انشاء الله تعالی آمین
 یا رب العالمین
 ۞

جد و سباس اول پروردگار عالم ۞
 چله مخلوقاتنی عدمدین وجودغه کلتروب اوز بارلغینی بلدروب اسمان عطا قیلپ توری
 برله منور قیلدی و رود بی قیاس مختاره سی sic محمد مصطفی غه ۞ بارچه عاصی امتلرنک
 پندنی (K - c) لار > (K - d) بارچه سی (K - c) ای برادر عزیز (K - b) شفاعت خواهلری ترور
 Kkx - f) > K - g) یورونک ۞ (K - h) عالم (K - i) قیله K, cact. om.

Содержаніе разсказа вкратцѣ слѣдующее:

I. Будучи еще мальчикомъ, Сулейманъ при возвращеніи изъ школы носилъ коранъ надъ головою, обращаясь лицомъ къ учителю, а спиною къ своему дому. Это увидѣлъ разъ ходжа Ахмад-и-Ясави и принялъ его въ число своихъ учениковъ¹¹⁾.

II. Однажды пророкъ Хызръ посѣтилъ Ахмада, и тотъ послалъ мальчиковъ за дровами. На возвратномъ пути ихъ застигъ дождь; Сулейманъ завернулъ собранныя дрова въ свое платье и принесъ ихъ сухими, между тѣмъ какъ дрова остальныхъ мальчиковъ промокли. За такую разсудительность Хызръ пожаловалъ ему прозвище мудраго Сулеймана (хакимъ Сулейманъ), дунулъ на него и повелѣлъ высказать сокровенныя мысли. Сулейманъ импровизировалъ слѣдующіе стихи¹²⁾:

1. Ветхая изношенная шуба у меня, сломанный разбитый топоръ (?) у меня; когда мой старецъ посылаетъ за дровами, развѣ мнѣ воля не итти?

2. Платьемъ своимъ я обернулъ дрова, тѣло мое потѣло въ холодѣ, [ибо] изнутри поднимается любовь: — отецъ у меня Хызръ Ильяст!

3. Онъ, которому дана жизненная вода, который среди міра воскрешень, которому отъ Правды данъ удѣлъ: — отецъ и т. д.

4. Для закона (онъ) столбъ, для «пути» — столбъ, для истины — столбъ: — отецъ и т. д.

5. Ночью и днемъ ходящій въ пустынь, обладающій сокровищемъ мыслей, у лучшихъ мужей (пробывающій): — отецъ и т. д.

11) Текстъ и переводъ строкъ 1—16 сообщены Маловымъ 1. с. 27—29.

12) Текстъ и переводъ строкъ 17—37, тамъ-же р. 29—31.

6. Вселенную обходящій, искомый и не находимый народомъ, владыка «пути»: — отецъ и т. д.

7. Когда наступаетъ, горы трескаютъ; когда поднимается, земли свертываются¹³⁾, на востокъ, на западъ являющійся: — отецъ и т. д.

8. Заблудившихся путеводствующій, голодающихъ насыщающій, жаждущихъ напоющій: — отецъ и т. д.

9. Извнѣ глазу не являющійся, тайна котораго внутри не разоблачается¹⁴⁾, безъ котораго дороги не выпрямляются: — отецъ и т. д.

10. Подобно птицѣ по воздуху летящій, по горамъ, морямъ прямо проходящій, воду вѣчности пьющій: — отецъ и т. д.

11. Слѣдовъ котораго ищутъ въ пескѣ, отъ народа себя скрывающійся, истину говорящій: — отецъ и т. д.

12. О которомъ толкуютъ міры, о которомъ есть въ книгахъ, о которомъ мыслятъ сердца: — отецъ у меня Хызръ Ильясъ¹⁵⁾.

III. Однажды, въ «мѣсяцѣ Курбана»¹⁶⁾, Ахмедъ посредствомъ притворнаго нарушенія чистоты при молитвѣ, испыталъ, кто изъ присутствующихъ 99.000 шейховъ достигъ совершенства. Полумюридомъ оказался Суфи Мухаммад-и Данишмандъ¹⁷⁾, а полнымъ Хакимъ Ходжа.

13) Ср. перс. выраженіе راه نور دیدن.

14) Чтеніе и значеніе этого слова для меня не ясны; ни اور ни اورا не даютъ удовлетворительнаго смысла.

15) Въ изданіи текстъ этихъ стиховъ (4×7 стопъ) столь сильно испорченъ, что разночтеній привести не стоило. Но въ باقرغان کتابی находится другая редакція, которую сообщую по Казанскому изданію 1847 г., со всѣми ошибками; только не въ точкахъ:

صارق صورك كورك بار	اسكى اوستقى بورك بار
(i) بارماسقه نى ايرك بار	شيخم اوتونغه يبرسه
تم سوقغه سزلاب	تونوم اوتونغه چولغاب
(r) خضر الياس آتام بار	عشق دين محبت ازلاب
پردين نبات اوستركان	كوكدين رحمت ياغدركان
خضر الياس آتام بار	مهري سوتن اهدورك
ازلاب تاپماس خلق آنى	كلب توزدى خلقنى
(f) خضر الياس آتام بار	طريقت ننگ سلطانى
كمى يغلاب كم كورك	كلب خلقنى تزكان sic
خضر الياس آتام بار	كم ايردكن اول بلكان
ايرغ قولغه ايغوسز	كم ايردى بلكوسز
خضر الياس آتام بار	حقدين اوزكا بلكوسز
سر سوزنى سوزلاك	قومدا ايزن ازلاك
(ii) خضر الياس آتام بار	خلقدن رازين كزلاك
دينكزنى توزك كچكان	قوش دك هواده اوچقان
(i.) خضر الياس آتام بار	منككوسوين اول اچكان
اشارتدور بولدوقى	قل سليمان ايدوقى
(ii) خضر الياس آتام بار	كونكل لارننگ صندوقى

16) sic, не читать-ли قربان عيدنده?

17) О немъ см. ниже В § 6.

IV. Хакимъ Ходжа отпускается Ахмадомъ какъ окончившій ученіе. На появившемся утроемъ верблюды онъ отправляется въ Хоарезмъ, съ тѣмъ, чтобы выбрать себѣ мѣсто жительства тамъ, гдѣ верблюдъ станетъ на колѣни. Въ мѣстности Бинава(ръ)-Аркасы¹⁸⁾, верблюдъ опустился и заревѣлъ (бакырды), вслѣдствіе чего она съ тѣхъ поръ получила названіе Бакырганъ¹⁹⁾. Табунщики Бугра-Хана²⁰⁾ хотѣли помѣшать Хакимъ-Атѣ сдѣлать привалъ, но были схвачены деревьями. Бугра-Ханъ, разузнавъ чрезъ своего везира, имя котораго Абдуллахъ Садръ, кто чудотворецъ, женилъ его на своей дочери Амбаръ, и весь народъ сдѣлался его мюридами.

V. Отъ этой жены родились у него три сына: Махмудъ²¹⁾, Асгаръ-ходжа²²⁾ и Хубби-ходжа, которые учились у Хоарезмскаго шейха Джар-Аллахъ Аллама-шейха, «который сочинилъ и повторилъ аль-Кашифъ»²³⁾. Слѣдуетъ анекдотъ, какъ они предались винопитію на минаретѣ и невредимыми спустились внизъ по воздуху.

VI. Хубби-ходжа усердно занимался охотою, это не нравилось отцу, который предпочиталъ сыну другого ученика Саатъ-ходжу, пришедшаго изъ Хивинской мѣстности Тура²⁴⁾. Вопреки ожиданіямъ отца, сынъ доказываетъ свою благочестивость и сверхъестественныя силы разными чудесами: а) переносясь въ мигъ съ Аральскаго (?) моря, гдѣ спасъ утопающихъ, въ домъ отца;

VII. б) заставляя Кабу опуститься въ Бакырганъ, между тѣмъ какъ отецъ для молитвы имѣлъ привычку переноситься къ Кабу;

VIII. в) воскрешая девять зарѣзанныхъ быковъ. Съ досады Хакимъ-Атѣ сказалъ ему: «о сынъ, двѣ бараньи головы въ одномъ котлѣ не варятся: или ты, или я». Хубби-ходжа сказалъ въ отвѣтъ: «хотя такая пословица общеизвѣстна, но она вѣрна только тогда, если обѣ головы съ рогами, безъ роговъ же и три бараньи головы помѣстятся бы въ одномъ котлѣ», — и, простившись съ матерью, исчезъ. Съ тоски о сынѣ Хакимъ-Атѣ сочинилъ слѣдующую элегію:

18) Въ другихъ источникахъ не удалось отыскать это названіе.

19) М. б. въ разночтеніи *آفاق قرغان* (см. ниже В 52) скрывается первоначальный видъ названія.

20) Бугра-ханомъ называлось нѣсколько правителей изъ династіи Илековъ, овладѣвшей временно и западными странами; упомянутого здѣсь хана опредѣлить не могу. Ср. Dorn, *Mél. As.* VIII, 703 сл. IX, 55 сл. Въ Рапахатъ отецъ 'Амбаръ-Анѣ носитъ имя Буракъ-ханъ, столь-же неопредѣлимое.

21) Вариантъ: Мухаммадъ.

22) Вариантъ: Асфаръ.

23) Имѣется въ виду *ابو القاسم محمد بن عمر بن محمد بن عمر الزمخشري* (по Сам-{ани} съ прозвищемъ *جار الله*, авторъ извѣстнаго толкованія на Коранъ *الکشاف* (см. Ahlwardt, *Verz. d. arab. Hdss. d. Kgl. Bibl. zu Berlin*. I, 306 n° 769) род. 414 ум. 514. Но какъ согласовать хронологию?

24) Отыскать это названіе въ другихъ источникахъ не удалось.

1. О горе между землею и небомъ! покинулъ я свою птицу-кречета, и не знаю [гдѣ она]. Друзья, вы въ желаніи, я въ исканіи, отъ плача въ глазахъ слезы мои не стираются.

2. «Отъ плача въ глазахъ слезы твои стирай» говорятъ; «по (всѣмъ) четыремъ сторонамъ хорошо запросы дѣлай» говорятъ; «ищи, свою душу-птицу найди» говорятъ, — я (же) изъ-за него не могу успокоиться и утѣшиться.

3. Я изъ-за него какъ могу успокоиться, утѣшиться: лошадь моя устала, цвѣтъ лица моего увялъ, куда итти — развѣ, если душа не отыщется, мнѣ рабу умереть. Если бы я зналъ вѣсть о немъ, здѣсь не остался бы.

4. «По вѣстямъ онъ отыщется» говорятъ, «въ Сиріи и Иракѣ, въ Крыму, Китаѣ, въ дальней степи²⁵⁾; прилетая онъ придетъ» говорятъ, «въ минуту отлученія души» — я же его путей не знаю.

5. Пути его не знаючи, куда стать; на пути его много хлопотъ и труда увижу. Друзья, вы оставайтесь, я отправлюсь, — если отправлюсь, съ того мѣста не приду [болѣе].

6. Если отправлюсь, отыщется ли тамъ моя птица? Если не отыщется, труднымъ станетъ мое дѣло. На руку мою если бы опустилась моя птица-кречетъ, встрѣчайся гусь, лебедь, — не отпущу ея.

7. Моей птицѣ дали имя «прямой изъ людей», жертвой для нея [служать] слова раба, мудраго Сулеймана: кто узналъ, кто не узналъ этихъ таинственныхъ словъ? кромѣ моего Господа никому не скажу²⁶⁾.

Въ наказаніе за пресѣченіе цѣлаго ряда (60) богоугодниковъ, имѣвшихъ было родиться отъ исчезнуваго Хубби, Хакимъ-Атà извѣщается свыше, что могила его въ теченіе сорока лѣтъ должна будетъ стоять подъ водою.

IX. Амбаръ-Ана гнушается чернымъ лицомъ и сухощавымъ тѣломъ своего мужа, за что послѣ его смерти должна быть выдана за еще болѣе невзрачнаго негра, по имени Зенги-Ата. Слѣдуетъ подробный разсказъ о томъ, какъ она повинуется этой участи, и всячески стараестя угодить второму супругу²⁷⁾.

X. Скоро послѣ кончины Хакимъ-Атà, рѣка Аму затопила г. Катъ и м. Бакырганъ, и послѣднее стояло сорокъ лѣтъ подъ водою. Потомъ вода

25) М. б. первоначальное чтеніе было *دشت قبیجاقد*.

26) Въ изданіяхъ *باقرعان کتابی* этого стихотворенія нѣтъ. Въ изданіяхъ Кк текстъ сильно испорченъ, даже стихи раздѣлены невѣрно; лучше чтеніе въ х. Изъ вариантовъ стоитъ привести слѣдующіе: 1 с *استاکده* — 2 b *سوراغ الغل* — 3 с *تتاک* — 4 *جان قوشوم تابالماسام* — 5 b *اکوش امکاک* — 6 *قیلغوم* — 7 d *حبی خوجه قل سلیمان خفیه* — 8 *احمدی سو سوز* (не понимаю).

27) Другія подробности въ Рашахатъ, см. ниже В § 8.

высохла. Умершій явился во снѣ ходжѣ Джалалуддин-и-Манзилъханъ²⁸⁾, повелѣвая отыскать исчезнувшую могилу. Съ помощью старухъ и дикихъ животныхъ, посѣщающихъ это мѣсто для поклоненія, Джалалуддинъ обрѣтаетъ могилу, выстраиваетъ надъ ней хранину и возобновляетъ селеніе Бакырганъ.

XI. Во время мираджа Джабраиль показалъ Мухаммаду душу Хакимъ-Атâ въ видѣ птицы²⁹⁾; пророкъ постановилъ, чтобы въ будущемъ одинъ изъ его потомковъ (сейидовъ) сдѣлался прислужникомъ могилы этого святаго мужа. Такимъ вызвался быть Сейидъ-Атâ³⁰⁾, и смѣнилъ Джалалуддина, который поселился въ Акташъ³¹⁾ около Хивы: «пыль поклоняются сперва его могилѣ, а уже потомъ мазару Хакимъ-Атâ». Когда скончался Сейидъ-Атâ, по его завѣщанію, гробъ его положили на большую арбу и

28) Или منزخانه ?

29) То же самое утверждаетъ про себя Ахмад-и-Ясави. Въ собраніи его حکمъ есть рядъ стихотвореній автобіографическаго характера, содержащихъ разсказы о духовномъ развитіи автора по годамъ, до 50-лѣтняго возраста, и о томъ, какъ на 63-мъ году отъ роду онъ скрылся подъ землю для созерцаній. Въ упомянутомъ выше 3-мъ изданіи 1893 г. эти поэмы читаются на стр. 22—35 (въ рукописи Азіатскаго Музея н° 293^b, привезенный мною изъ Самарканда, fol. 88 v. 11. 75. 92 [въ изданіи нѣтъ]. 94. 23 v.) и параллельная на стр. 6 (въ ркп. fol. 44 v.). Изъ первой поэмы выписываю слѣдующіе стихи по рукописи:

ایا دوست لر قلاق سالنک ایغانیمغه ، نه سبیدین التمش اوچده یرکا کیردیم
معراج اوزره حق مصطفی روحوم کوردی ۱ اول سبیدین الح
حق مصطفی جبرئیل دین قیلدی سوال ، بول ئچوک روح تنکا کیرمای تاپتی کمال
کوزی یاشلیغ خلقه یاشلیغ قدی هلال ۲ اول الح
جبرئیل آیدی سینکا امت آیدی برحق ، کوکا چقیب ملئکدین الور سبق
نالشیکا ناله قیلور هفت طبق ۳ اول الح
تورت یوزیلدین کین چیقیب امت بولغای ، نیچه ییل لار یوروب خلقه یول کورکوزکای
اون تورت مینک مجتهدلار³⁰ خدمت قیلکای ۵ اول الح
حق مصطفی فرزندی دیب قیلدی کلام ، اول وقتده برچه روح لر قیلدی سلام
حق رحمتی تولوب اقتصی یتتی پیام ۴ اول الح
رحمت انچه بیدار بولدوم آواز کیلدی ، ذکر آیت دیدی اعضالریم جنبش قیلدی
روحوم کیردی سونککلاریم الله دیدی ۵ اول الح

Стихъ ۵* читается въ изданіи какъ шестой и пропущенъ въ рукописи; очевидно онъ принадлежитъ еще къ рѣчи Джабраиля. Далѣе говорится, что на 7-мъ году отъ роду Ахмадъ былъ принятъ въ ученики Арсланъ-Баба, имя котораго еще нѣсколько разъ встрѣчается въ этомъ сборникѣ:

یتتی یاشده آرسلان بابام ایزکب تاپتی ، خرما بیریب پرده برله سیریم یاپتی
بحمد الله کوردوم [دیدى] ایزیم اویتى ۱۳ اول الح

30) См. ниже В § 10.

31) И этой мѣстности не удалось отыскать.

поставили въ направленіи къ Каѣбѣ³²⁾. Ночью произошла ужасная борьба между духами Каѣбы и духами Бакыргана, но послѣдніе взяли верхъ, и уторомъ арба оказалась стоящей около гроба Хакимъ-Атà, гдѣ и похоронили Сейидъ-Атà. «Съ тѣхъ поръ пришедши въ Бакырганъ, сперва поклоняются Хакимъ-Атà, потомъ Сейидъ-Атà, да будетъ надъ ними милость и благоволеніе Божье».

Ознакомивъ читателя съ текстомъ и его содержаніемъ, перехожу къ филологическому разбору. Трактатъ написанъ столь хорошимъ и чистымъ языкомъ, что не оставляетъ сомнѣнія въ подлинности: переводъ съ арабскаго или персидскаго языка выдавался бы уже на первыхъ строкахъ. Но при этомъ нельзя не предположить, что внѣшній, такъ сказать, видъ первоначальной редакціи уже подвергался нѣкоторымъ измѣненіямъ и поправленіямъ со стороны переписчиковъ, подобно тому, какъ это случилось и съ другими произведеніями болѣе древней тюркской письменности, въ спискахъ которыхъ модернизация языка въ отношеніяхъ фонетическомъ и лексическомъ замѣчается всюду, хотя никогда не выдерживается.

Примѣрами въ данномъ случаѣ могутъ служить сохранившіеся по всему списку древнія («уйгурскія») формы اذاق аѣак 73. 140. 192. 230. 292 *нога*, 303 *послѣдній*, 304 *конецъ*; يفاع ѳѳач 96 слл. *дерево*, 401 *верста*, и глаголь اير ар *быть*³³⁾, между тѣмъ какъ другія слова являются въ разныхъ видахъ, болѣе древнемъ и болѣе новомъ, напр. اوڭو уѣу К—اوبو ују R 360 *спать*; ај — айт 300, даже айт 297 *говорить*; тà — дăгăн 89, дăмăді 190 *сказать*; تيك тăк 141. 371 — داک дăк 126. 384... *подобно*; يىنى iѣi 371 — iѣi 99 *запахъ его*, и разные начертанія послѣлога برلان.

Непослѣдовательность сказывается также въ грамматическихъ формахъ, напр. мăниң 248 — мăним 391, сăниң 387 — сăни бiрлă 285. Вин. пад. съ притяжательнымъ суффиксомъ встрѣчается то въ видѣ -иң, то, рѣже, -ини; дат. такой же всегда пишется -ига, а мѣстн. и отл. вставляютъ н: -инда, индин. У глаголовъ отмѣтимъ 2 л. мн. ч. на -сиз и -сизлар, въ пов. накл. -ң 107. 351 и -ңлар 18. 432...; 1 л. этого накл. имѣетъ въ ед. ч. окончаніе -алиң 399..., въ мн. ч. -алиң 19. 157. 409, но и -али 427. Дѣе-причастіе на -у въ полной еще жизни, напр. ѳѳлају чыктылар 236, јо

32) Подобный способъ опредѣлить мѣсто встрѣчается въ Passio S. Menae, см. Le Blant Rev. arch. XXXV (1878) p. 305, гдѣ гробъ кладется на верблюда. Эту цитату любезно сообщилъ мнѣ О. Э. Ф. Леммъ.

33) اوى كوتاردى 307 — явная описка вм. كوتارايردى уј кутар арді *насъ коровъ*; чтеніе ѣј кѣтарді *воздвигъ домъ* опровергается строкою 322/3 и B87.

башлады 243. 252; жылышу 6° K 116 (но R °аша), сынају карадылар 296, кылу kälilär 380, istäyü kälilär 443; жанашу 445. '6, но °ша 444. Впрочем и форма на -а встрѣчается довольно часто. Стоитъ еще указать на отрицательное дѣепричастіе³⁴⁾ кымажын 432, чыкармажын 440, и интересную конструкцію причастія на -гал: сәни мунда мәнзил макам кургалы коймасмыз 95 *тебѣ здѣсь поселиться не позволимъ*; сәни кәт-кәли коймасмын 246, сәни кәткәли койжум jok 244 *не пущу тебя уйти*; ср. дѣепричастіе ihtisāb кылгалы 136 *напрѣваясь наказать*. Другіе примѣры древняго отглагольнаго имени на -гу встрѣчаются въ стихѣ 261-2.

Что касается лексическихъ особенностей, то считаю не лишнимъ указать на склонность автора къ столь любимымъ въ простонародной рѣчи «двойнымъ словамъ»³⁵⁾. Въ нашемъ текстѣ встрѣчаются слѣдующіе, исключая двойные глаголы:

اوسكى اوسكى *ăski ūski 39 (въ стихѣ) *старый и ветхий*; втораго слова въ словаряхъ нѣтъ, вѣроятно оно относится къ Vūz(yc) *разрывать, ломать* R¹ 1889. 1878.

سوق مرسوق *сынук сарсук ib. *сломанный разбитый* (?), по значеніе этого композита зависитъ отъ смысла темнаго слова کیرکوم, который могъ бы быть и отвлеченнымъ; ср. въ باقرغان کتابی ed. laud. ۳۹, 14 стихъ самаго Сулеймана: 'اجابت قبل دعامنى سوق سارسوق ثنامنى — ср. ад. сарсак *попыханный, глупый*, отъ V сарс *трясти* B¹ 612.

بولان بولان *кулан булан 354. '8 K (> R) *дикие ослы (кони) и олени*, ср. дж. булан *лось* B¹ 289, каз. болан *олень* (Остроумова Татарско-русскій словарь. Каз., Мисс. Общ. 1892 р. 45). У R² 973 сказано: «кулаң булаң [Ком.] *пестрый, различной формы*», по въ его-же Sprachmaterial des Codex Comanicus p. 29 имѣется только: «кулаң алаң *bunt*», съ указаніемъ на изданіе графа Geza Kuun 143,13. Текстъ стоящей тамъ загадки № 7 осмѣливаюсь транскрибировать слѣдующимъ образомъ (оставляя неясныя для меня слова въ подлинномъ видѣ):

алаң булаң бӯ турур — аҗры аҗаңдан јaw тамар

кулаң алаң тӯ пӯврӯр — kӯ аҗаңдан јaw тамар

күн алтундан әлци кәлијир — күмш бір gitan [жылан?] кәлијир

34) Можно предположить, что и здѣсь образовательнымъ элементомъ служить суффиксъ *sasus adverbialis* на -ин; см. Мѣл. Ав. X, 212.

35) Не отысканныя мною въ словаряхъ Радлова (R¹ R²) и Будагова (Б) слова отглаголены звѣздочкою.

aj алтундан äлci kälijir — алтун bir git.....
 бұту бұту ұзұм бұтұндан(?) — арык ол ұзұм kälijir:
 — ол ұзұм(?).

Хотя не удалось угадать смыслъ этихъ стиховъ, въ чтеніи которыхъ еще многое осталось сомнительнымъ, столько-то все-таки разъяснилось, что въ Команской рукописи не встрѣчается двойнаго слова кулаң булаң. Впрочемъ по R¹ 358 алаң-булан значить *безспокойно*.

Остальные сочетанія не требуютъ объясненій; они слѣдующія: äксүк öзгä 380 *меньше и иначе* — äl күн 253 *весь народъ* — it кушлар 431. '8 *собаки и птицы*, т. е. охотничьи, ср. стихъ въ Куд. Bilik⁶ 152,28 (приведенный у R¹ 1498. 1736. 568, гдѣ слѣдуетъ читать вин. пад. уцарык) — олуз кăчik 253 *большие и малые* — кăчä күндүз 15. 150, түн күн 47 *днемъ и ночью* — та'уш үн 432-3 *шумъ и звукъ* — тавар каралар³⁶) 431. '7 (ср. R² 141⁶), мал тавар 339, мал таварлар 376 *весь скотъ*; ср. مال متاع 376 — саб сәләмат 376 *въ полной непередимости*. Иногда даже оба элемента заимствованные: اشارت حواله 404. 412 — جَزَعُ فَزَعُ 244 — سماع جزع 347 — كرامت ولايت 194, ср. 394 — منزل مقام 86. 95. 421. '5 — نذر نياز 237. 381 — بشارت همت 63.

Примѣръ другаго образованія — посредствомъ двойной редупликаціи — имѣется въ словѣ كوب كونك 188 (К *кѡмкѡк*), которое я предложилъ бы исправить въ كوب كومك *кѡп-кѡмгѡк (ср. осм. гѡмгѡк) *совершенно синій, полный синяковъ*.

Нѣкоторую черту вульгарности языка можно было бы усмотрѣть и въ прибавленіи суффикса отвлеченности -ликъ къ заимствованнымъ отвлеченнымъ существительнымъ: امامت ليقه كجدي 66 *выступилъ въ главѣ молящихся*; تقصير ليق 177. 219 *утупленіе*; تكبر ليق 319; رضال يق برماک 11; زاری ليق 243; نالیش ليق 275. Изъ остальныхъ существительныхъ этого образованія упомянемъ еще: ایزکول يق 390; باز رکال يق 334; بدنام ليق 129; بیل لیک 237 *произаться*; بیل لیک 237 *биламакъ*; شیع ليق 390; کامل ليق 156; کستاخ ليق 93; مبارک باد ليق 380; مجاور لیک 406; صاحب جال ليق 280. 305. Интересны также прилагательныя: بڑکا مہم لیک 343 *намъ его нужно*.

Встрѣчаются въ нашемъ помятникѣ еще и другія слова и формы, которыхъ нѣтъ въ словаряхъ; отчасти чтеніе и значеніе ихъ ясно, отчасти

36) R² 140⁵) напрасно исправлено въ стихѣ КБ. 19,5 älin тутмыш вмѣсто ätmış подлинника; см. объясненіе этого термина въ статьѣ Меліоранскаго ЖМНП. 1898. VI, отд. 2, стр. 271, 6.

же нѣтъ. Къ первой категоріи принадлежатъ: 388 K (R) *ایلنگزدین* (الدینگزдин) *передъ вами*, если чтеніе вѣрно, ср. R¹ 1472 *sil; ilgäru* и т. д. — 258 *ایلزلāk* **izlāk* *исканіе*, отъ гл. *izlā* *итти по слѣдамъ* — 148 *اسپای* **ыспајы солдатъ*, изъ перс. *سپاهی* вошедшаго въ текстъ K — 323 *اولغارور ایردی* **улгар увеличиваться, расти, умножаться* — 279, ср. R² 279 дж. *آدم خشك اندام* — *катанбур* (конечное р имѣется и въ монг. формѣ) — 212 *کونچی لیک* **kāwīnčilik?* *досада, зависть* — 175 *کیچراک* **кѣчрѣк, кѣчкарк и кѣжкарк* (K читаетъ *کیچکارک*) *немного, слишкомъ поздно* (K читаетъ *کیچوراک*) имѣющія видъ осм. дѣепричастія на -арак; ср. *кѣчук* — 316 *опаздывать, кѣчуктүр* — 319 *заставить ждать*): это кажется сравн. ст. слова *кѣч поздно*, ср. 360 K. *ایلکاری راک* 360 — 97 K (вм. *јылкычы R табунщика*), если чтеніе вѣрно — 376 *تنگلاماک* **тѣңклѣ навьючивать*, ср. осм. *дѣңклѣ Zenk.² 436* — 96 *توراңغو* **тураңбу*, ср. кирг. *тураңба populus diversifolia* B¹ 388 — 307. '10. '5. '7 *فتوی* (K *فتوی* или *فتوی*) кажется тоже, что *فوطه* *полотенце, передникъ, встрѣчающееся* 140 (*бојунларыға фаута салып, въ знакъ покорности*).

Ко второй группѣ относятся: 55, см. прим. 14) — 39 *کیرکوم* *кѣркѣ* прит. суфф., м. б. *кѣркѣ топоръ, мотыка*, но см. выше о словѣ *сынук сарсук* — 283 *فرا تولوق* переводится въ Рапахатъ (B § 8) словомъ *سیاه چرده* *черноцвѣтный*, но значеніе *توت* для меня не ясно; м. б. это тат. *طوت* тут *ржавчина* — 247 *کفانک نی جزیب (جازیب K) باشیغه بورکاندی* м. б. тоже, что *чѣш развязывать, раздѣвать*: «развязавъ свой плащъ (R² 1187 *кѣпѣнѣк*) закуталъ себѣ голову» — 308. 311 RK *سرنج* 309 R *سونجه* т. е. *сернѣ* 390 K; см. прим. на стр. 117(13); осм. слово *сірчѣ* *стекло* не подходитъ къ смыслу — 353 *سولکو یغачی* **sülkü?* извѣстное мнѣ каз. слово *sülgü* значить *полотенце*; въ K читается *سوس*, ср. каз. же *сүс куделя, конопля, cannabis sativa?*

Изъ древнихъ и болѣе рѣдкихъ словъ отмѣтимъ слѣдующія: ансыз 56 *безъ него*; алкыш 389 *благословеніе*; алтун тѣңгѣ 378 *золотая монета*; адаб 269 *жертва (?)*; *ажун 43 *міръ*; әрән 99... въ мистическомъ смыслѣ (Mas. IX, 210); әртѣ намазы 197, ср. таң н° 195. 204. '8; әл 215. 323, Бакырған әлі 129. 209. 352. 383, Кѣт шаһрының әлі 327; әлік 137. 308... *рука*, но и *кол* 224; әмгѣк 265 *хлопоты*; әш⁸⁷) 297 K *товарищъ*; oj 357 K *низменность*; ok 159. 173. 361 *также*,

87) Спрашивается, не составленъ-ли суффиксъ -даш изъ окончанія мѣстнаго падежа -да и этого слова? Напр. *јолдаш* 'на дорогѣ товарищъ', *карындаш* 'въ утробѣ товарищъ', и т. д.

именно; *درگاه* 275 *тронъ Божій*; *отаъ* 340 *кибитка*; *ош* 77. 187. 227. 290 *вотъ* (изъ ол іш?); *اول* 23. 26 *сырой*; *өрүш* 95 (*اونلار يرى*) *пастбище въблизи аула*; *улаъ* 298 *выючный скотъ*; **اوستادکار* 377 *мастеръ* (R¹ 1751 *осм. устакар*); *үлүш* въ мистическомъ смыслѣ, съ ал- 63. 151. 220. 332. 367, съ *бәр*- 44. 152. 414 (ср. *بی بخشش بولادی* 34) *үстүн* 137; *уч* катла 160: 174; *коруъ* 95 *мѣсто для лѣтней стоянки хановъ*; *кочкар* 231... (пословица!); **kowuk* 68. 77 *мочевой пузырь* (R² *кавык, кӯк*); *кыј*- 403? *дерзатъ*; *кыјын* 265 *мученіе*; *кырк ашы* (*бәр*-) 291. '4 *поминки, справляемая въ сороковой день по смерти, или просто кырк* 294; *кылдур*- 379; **кычкурук* 439. 441; *куртка* 347 *старуха*; *кутлуъ* 33. 34, *сізгә журт к° болсун, бізгә јол к° б°* 249; *кәрпәч*? 379 *кирпичъ*; *кәчә бірлән* 358. 431, *кәчәсі* 335 *ночью*; *күндін күнгә* 116 (К *күн күндін*); *күрк* 39 *шуба*; *های* haj. 163 (160 К), *حیقروروق* 446; *һар*- 261 *уставать*; *يقنوق* 405 К *близко*; *јарлыъ* 226. 271. '4, *јарлыка*- 162; *јалаңач* 22, *јалың* 30; *јіт*- 365 *теряться*, *јіттүр*- 257; *بیغلاشماق* 140. 192. 229 *плакать*, но 116 *вм. јығлыш- собираться*; *рәwән* 24. 223, °на 27 *тотчасъ*; *таң бірлә* 85, *таңласы* 87 (К *таңдасы кирг.*) *утромъ*; *тәк*⁸⁸) *тур*- 73. 137, *олтур* 440, *кал*- 78; *тәгрү* pp. с. dat. 357; *tälim* 265 *много*; *täzlik* 316!; *тон* 21, **āхирәт* *тоны* 429; *tiläk* 258 *желаніе*, 90! *хотя*; *тураъ* 292 (К *туруъ*) *стоянка*; *тутрук* 27 *трутъ*; *тубучак* 145 - 6 *жирная и красивая лошадь*, B¹ 1742 *дж. توبچاق*; *чолға*- 21. 41; *чырма*- 30; *чыбук* 95 *тонкая палка*; *сары* pp. с. indef. 4. 75. '6. 224. 357. 375. 400, -дын 291. '5; *салам* 324 К *солома*; *шәрәб сонуш*- 125 139. *подавать другъ другу вина*; *сораъ* прим. 26) *вопросъ*; 254 **развѣдчикъ*; *сözlär* ара 233 *въ пословицахъ*; *сула*- 68 **налить водою*; *сүрән* 439 *боевой крикъ*; *болун*- 278 *состояться*; *бöләк* 6 (К *бöлүк*) *часть, отрядъ*; *маш* 166 *чечевизи*; *мәңгү суwы* 58, ср. *آب الحيات* 43; *мүңрәш*- 227 *мычать вмѣстѣ*; *واقعه* 98 *происшествіе*, 330 *сновидѣніе*; *مزارستان* 452; *نعره هنگام* 439.

Въ числѣ сложныхъ съ глаголами выраженій есть одно сомнительное: барча базырганларның таварлары *بر* болуп, *özläri* пәрәгәндә болуп 337, гдѣ въ К имѣется *برله*; но ср. һәр кәҗсысы бір сары болуп аҗрылдылар 337, между тѣмъ, какъ *بر طرف بولدى* 442 значить *прекратиться*. Далѣе отмѣтимъ: *آت توئاق* 156. 173 *звать*; *تام كىچماك* 190 о времени; *بجای كتورماك* 15. 240. 399. 437; *جاعت بولماق* 208 *собратся*; *خیرباد* 420 *прощаться*; *دم سالماق* 36, *نفس تارتماق* 32. 232. '5. 286, ср. 33

6) Не одинаковое ли это слово съ суфф. -тāk? Ср. „so da stehn“.

обрядъ мистиковъ; *عليك آلاماك 341. '8 *отвѣчать на привѣтствіе*; عنر قيلماق 112. 114. 176. 140. 351; دنيادين نفل قيلماق 294; نیاز تارماق 217; 346 *показать дорогу*. — *кбцўдѣ кѣчўр* — 194. 282 съ перс. بخاطر گذرانیدن.

Не находя никакихъ свѣдѣній объ Ахмадѣ Ясавійскомъ и его преемникахъ въ نفحات الانس Джамии³⁹⁾, я обратился къ другимъ біографическимъ сочиненіямъ, доступнымъ мнѣ въ здѣшнихъ бібліотекахъ, и не безъ успѣха. Извѣстный Хусайнъ Вāиз-и Кāшифи посвятилъ этой школѣ цѣлую главѣ своихъ رشحات عين الحيات⁴⁰⁾, которая сообщена здѣсь за № В по двумъ рукописямъ. Изъ этого же труда заимствованы статьи объ Ахмадѣ, одна встрѣчающаяся въ سفينة الاولياء Дārā-'шикōh'a⁴¹⁾, и другая, отпечатанная въ началѣ упомянутого выше⁴²⁾ 3-яго изданія «Мудрыхъ изреченій» изъ неизвѣстнаго мнѣ сочиненія خزينة الاصفياء⁴³⁾. Болѣе самостоятельны біографическія замѣтки, имѣющіяся въ مرآت الأسرار Абдуррахмана Чишти⁴⁴⁾, и въ مرآت السالكين, автографъ котораго хранится въ бібліотекѣ С.-ПБ. Университета⁴⁵⁾.

Описаніе рукописи مرآت السالكين.

Эта рукопись in-8° (21 × 13,5 см. 4 + 187 + 4 fol. à 15 lin. 1740) происходитъ изъ коллекціи покойнаго профессора Казембека, которому она была преподнесена авторомъ, озаглавлена: كتاب مرآت السالكين مناقب قطب العارفين حضرت خليفه محمد امين معروفى بايشان پير ده بيدى قدس الله سره и содержитъ жизнеописаніе Дагбидскаго⁴⁶⁾ шейха Мухаммадъ-Амина, род. въ 1101 г., ум. въ 1221 г. 27-го рамазана; отецъ его, Ходжам-бāрди по имени, былъ изъ знатныхъ Самаркандскихъ узбековъ, а авторъ — внукъ шейха. Начинается сочиненіе слѣдующими словами: بِسْمِ الْحَمْدِ لِلَّهِ الَّذِي تَوَرَّ قُلُوبُ الْعَارِفِينَ بِلَوَامِعِ الْأَنْوَارِ وَرَوَّحَ أَرْوَاحَهُمْ بِرَوَائِحِ الْأَسْرَارِ وَالصَّلَاةِ وَالسَّلَامِ عَلَى

39) Rieu 349, соч. въ 1887 г.; я цитирую по изданію Nassau Lees — Naf.

40) Rieu 353, соч. въ 1909 г. — Raš.

41) Rieu 356, соч. въ 1909 г. — Saf.

42) См. прим. 3 на стр. 105(1) — ниже за № С.

43) Въ Имп. Публичной Библіотекѣ я не могъ справиться; м. б. въ Казани отыщется экземпляръ этого сочиненія.

44) Rieu 359, соч. въ 1910 г. За неимѣніемъ въ С.-Петербургѣ рукописи этого сочиненія, по просьбѣ моей, проф. E. D. Ross имѣлъ любезность сообщить мнѣ списокъ статьи, помѣщенной ниже за № D, за что считаю пріятнымъ долгомъ выразить ему здѣсь искреннюю признательность.

45) За № 596 (КазБ. 91) — MS.

46) Н. Веселовскій. Дагбидъ: Зап. Вост. Отд. ИРАО. III, 85 сл.; это селеніе лежитъ не далеко отъ Самарканда.

رسوله محمد وآله واصحابه الاخبار اما بعد كثرين معتمدين الطافى ايزدى ميرزا مقصود الدهيدى البخارى كه يكي از خادم زادهای طريفة احدى صديقة نقشبندية احرارئة مجددة دهيدية قدس الله ارواحهم عليه آي درویش حضرت حق سبحانه وتقدس از روى لطف وكرم اين سَك كركين سودا سرشت حيرت مآل را بصحبت مظهر الهدايت اهل كمال رسانيد وچهره اخلاص خود را [2] بدرگاه اهل حال ميماليد اشاره 5 از ارواح طيبة اين بزرگواران ميخواستكه قلى چند از حالات ومقامات پيران طريفة عليه نقشبندية دهيديه بطريق ملفوظ تحرير غايد كرجه اين قلا ده بند قابليت تقرير حالات وكرامات اينطايفة صافية عليه ندارد اما يمين روحانيت اخلف الخلفاء الاكرم الاعظم الشيخ الفضل الاقدم نجم الملة والطريقة والدّين سى سيد المرسلين جدنا وهادينا جناب خليفه محمد امين النقشبندى المشتهر بايشان پير دهيدى قدس الله 10 ابو المظفر والمنصور سيد امير نصر الله محمد بهادر Начато было сочинение въ 1204 г., во время царствованія бухарскаго эмира (درين) سلطان (1242-1277/1827-1860), на основаніи записокъ другаго лица اثنا قاضى زاده سرقندى مير ابو طاهر مفتى طريفة دهيديه كه مقامات حضرت جدى ومولائى است تاليف نموده برافم اينخروف فرستاد وبطالعة آن كوشيدم حالتى 15 دست داد اشاره از ارواح طيبة اكابران طريقت در اين وقت باقدام اين رساله (fol. 6 v.): и раздѣлено слѣдующимъ образомъ:

مکاشفۀ اوّل در ذکر طبقات سلسلۀ نقشبنديه الح

نکته اوّل در مراتب سلسلۀ عليه بطريق اجمال (9) دويم در ولادت باسعادت حضرت سيد المرسلين الح (13) سيوم در ذکر چهار يار سيد ابرار كه اندر راه 20 معاملات بعد از شاه رسالت بنور هدايت عالمى را منور كرده اند (19) چهارم در ذكر طايفة اهل بيت واكابران راه طريقت بطريق تفصيل (31 v.)

مکاشفۀ دويم در تكميف ولادت حضرت ايشان پير دهيدى

نکته اوّل در شرافت وجود انسانى (87 v.) دويم در ولادت حضرت جدى الح (89 v.) سيوم در آداب پرورش اطفال (91 v.) چهارم در اسرار بلاغت حضرت 25 ايشان پ د (94 v.)

مکاشفۀ سيوم در اسرار بدايت حضرت ايشان پ د ووصول ايشان بحضرت سيد موسى

خان خواجه دهيدى

نکته اوّل در بدايت د ا پ د (96 v.) دويم در اجازت وخلافت ايشان پ د (100 v.) سيوم در اخلاص ومحبت د ا بمرشد بزرگوار خود (102) چهارم در نهايت 30 احوال وكمال د ا پ د (104)

مکاشفہ چہارم در مشیخت د ا پ د در خانقاه دہبید وبعد از نقل پیر بزرگوار خود
نکتہ اول در شکایت جماعہ کہ در طریقہ علیہ احداثات نموده اند (106) دویم در
مشیخت د ا پ د در طریقہ علیہ (107 v.) سیوم در معرفت حقیقت سلسلہ دہبید بہ
واصول آن از طریقہ نقشبندیہ احراریہ (109) چہارم در مداحی خانقاه فیض آگاہ
دہبید و مشایخان آن مکان (110 v.) 5

مکاشفہ پنجم در بیان روش سلوک د ا پ د در طریقہ علیہ دہبید بہ
نکتہ اول در افضلیت طریقہ علیہ صدیقہ نقشبندیہ از سایر طرق (111 v.) دویم
در عبادات عادات یومیہ و لیلیہ د ا پ د (117 v.) سیوم در تعلیم د ا لطایفہ
خسہ را بر طالبان (119 v.) چہارم در تعلیم نفی و اثبات و مراقبات بعد از
تصفیہ و تزکیہ لطایفات (123 v.) 10

مکاشفہ ششم در ایضاح ارادت عمدۃ السلاطین امیر المومنین سید امیر حیدر پادشاہ
و مناقب وی

نکتہ اول در ارادت و انابت پادشاہ مذکور بح ا پ د (132) دویم اخلاص و محبت
پادشاہ بح ا (134 v.) سیوم مراسلات و عریضات پادشاہ بح ا (135 v.) چہارم
عدالت پادشاہ در احکام شریعت نبوی عم و شجاعت و وفاتش (136 v.) 15
مکاشفہ ہفتم در ایضاح کرامات و اثبات ولایات اولیاء اللہ

نکتہ اول در اثبات کرامات اولیاء اللہ (137) دویم در اثبات ولایات اولیاء
اللہ (138 v.) سیوم در ذکر کرامات اولیاء اللہ (140) چہارم در ایضاح کرامات
و خوارقات د ا پ د (143)

مکاشفہ ہشتم در ایضاح توجہ د ا باطرائی و اکتافی بلاد اسلام و روی ارادت آوردن
طالبان از بلادہا

نکتہ اول در تصرف و قوۃ باطن د ا پ د (152 v.) دویم ارادت آوردن طالبان
از بلاد اسلام در خانقاه دہبید (153) سیوم در جمع آمدن طالبان بصحبت مظهر
الہدایت د ا (154) چہارم در مراتب کمال حضرت سید موسی خان خواجہ
دہبیدی (156) 25

مکاشفہ نہم وفاتہ د ا بجوار رحمت الہی

نکتہ اول بعض چیزها کہ از د ا قبل از وفاتہ صادر میشد منجر ہمہ بکرامات
و خوارقات بود (158 v.) دویم در ایام نقل حضرت در اخیر دہہ ماہ رمضان

شرافت نشان (160) سیوم در وفاة = ا واجتماع مریدان وعلما وامرا وسادات
بر جنازه رحمت اندازة ایشان در خانقاه دهبید (161) چهارم در تصویرات خانقاه
وتربة پاک مشایخان افتاده خاک دهبیده الح (162)

مکاشفه دهم در تکشیف ایضاح مراتب درجات خلفاء = ا پ د

نکته اول در ایضاح اسرار خلفاء محمومزاده کان دهبید (163) دویم در اسرار 5
خلفاء سادات وعلما صوفی المشرب ایشان (168) سیوم در تکشیف خلفاء
منتہیان که از دامن فیض تربیة = ا بروی کار آمد اند (176) چهارم در مدح
اصحاب کامل النصاب ایشان که بکمالات نبوت مشرفی شده اند (179)

مکاشفه یازدهم در خاتمة کتاب مستطاب وسبب اقدام بر جمع این اوراق

نکته اول در شکرانة پروردکاری که بمداحی سلسله علیه زبان خامه 10
فیض ارتیاض را کویا کرد ایند (180 v.) دویم سبب اقدام این مؤلف بر جمع
این اوراق بتوفیق قادر خلاق (181 v.) سیوم در حین سیاحات بعضی واقعات
وحالات بر اقام روی نموده است (182 v.) در خاتمة کتاب (186 v.)

Описанію жизни и доблестей своего дѣда, авторъ предпосылаетъ краткія замѣтки о его предшественникахъ, въ томъ числѣ и статейку о Ахмад-и-Ясави, сообщенную ниже подъ № Е.

Въ концѣ текстовъ прилагается указатель собственныхъ именъ, встрѣчающихся въ этой статьѣ.

B.

از کتاب رشحات عین الحیات

[§ 1] خواجه احمد یسوی رجه الله خلیفه سیم بوده اند از خلفاء خواجه^۱ یوسف همدانی^۲ قدس سره و ترکان ایشان را انا یسوی گویند و انا را که بتری پدرست بر مشایخ ترك اطلاق کنند، مولد ایشان یسی است که شهری است مشهور از بلاد ترکستان و قبر مبارک ایشان نیزه آنجاست، صاحب آیات و کرامات جلیله و مراتب و مقامات رفیعه^۳ بوده اند و ایشان در طفلی منظور نظر کیمیائثر باب ارسلان^۴ شده اند که از قدماء مشایخ ترك و از عظماء ایشان بوده اند و گویند باب ارسلان^۵ باشارت مشتمل بر بشارت حضرت رسالت صلوات الله و سلامه علیه بتربیت وی شغل گرفته اند و خواجه را در خدمت و ملازمت ایشان ترقیات^۶ کلی واقع شده و نا باب ارسلان در قید حیات بوده اند خواجه بر سبیل نوام بملازمت ایشان قیام می نموده اند و بعد از وفات ایشان هم باشارت 10 ایشان ببخارا^۷ آمده اند و سلوک ایشان در خدمت خواجه یوسف تمام گشته و بدرجه تکمیل و ارشاد رسیده اند^۸، و در رساله بعضی از متأخران مشایخ این خاندان^۹ قدس الله تعالی ارواحهم چنین مذکور است که بعد از وفات خواجه عبد الله برقی^{۱۰} و خواجه حسین انداق^{۱۱} چون خلافت بخواجه احمد یسوی رسید و بدعوت خلق در بخارا مشغول شدند بعد از چندگاه که ایشانرا بنابر اشارت غیبی بجانب ترکستان عزیمت افتاد در

M — cod. Mus. Asiat. n° a, 581 fol. 8; U — cod. bibl. Univ. Petrop. n° 298 fol. 5 v.

a) U 6 — b) > U; род. ۴۴ г., ум. ۵۰ г., см. В. Я. Жуковский, Развалины старого Мерва (Материалы по археологии России. № 16. СПб. 1894) p. 167 sqq. — c) > U — d) ارثان M; это подтверждается собственными словами Ахмада, см. выше прим. 29) — e) U — f) Статья объ Ахмад-и-Ясави въ سفينة الاوليا соч. Дара-шикох'омъ въ ۱۰۴۹ г. (Аз. Муз. n° 581 f. 74) заимствована очевидно изъ رشحات; стоитъ привести только конецъ: و سر حلقه مشایخ ترك ایشانند منصور انا که پسر باب ارسلانند و سعید انا: و سلیمان انا و حکیم انا از خلفای ایشانند وفات خواجه احمد یسوی در سال ۵۷۱ هجری — g) неизвестно, какое имѣется въ виду сочиненіе — h) первый замѣститель ходжи Юсуфа; авторъ رشحات M 7. U 5 объясняетъ (по انساب سمعانی) (انساب سمعانی) M 7. U 5 объясняетъ (по прозвище отъ بَرَقَى «овца», т. е. брѣ فروش و گوسفنددار, ср. MS 45 v.; Жуковский, I. c. 171. 172 — i) I. c. 171; Saf. 74; MS. 46; по رشحات M 7. U 5 имя этого втораго замѣстителя было حسین بن حسن بن محمد حسین, а нисба объясняется: دهی است بر سه فرسنگی بخارا و سمعانی در انساب خود آورده که در مرو دهی دیگر است بر دوفرسنگی شهر که آنرا نیز انداق گویند و انداق معرّب اندک است و خواجه حسین از انداق شدند بعد از چندگاه که ایشانرا بنابر اشارت غیبی بجانب ترکستان عزیمت افتاد در Мервскомъ Андакѣ см. у Жуковского I. c. 35. 67. 118. 136 —

وقت رفتن همه اصحاب را بمطابعت و ملازمت حضرت خواجه عبد الخالق عجدوانی تقدس¹⁶ الله تعالى سوره وصیت نمودند بعد ازان بجانب یسی توجه فرمودند، پوشیده نماند که خواجه احمد یسوی قدس سوره سرخلیفه مشایخ ترکند و اکثر مشایخ ترک را در طریقت انتساب بدیشانست و در خاندان¹⁷ ایشان بسی بزرگان و عزیزان بوده اند که ذکر مجموع ایشان¹⁸ متصل است اکتفا می نماید بعد ازان شروع میکند در ذکر حضرت خواجه عبد الخالق عجدوانی که خلیفه چهارم از خلفاء¹⁹ اربعه خواجه یوسف همدانی قدس²⁰ الله تعالى ارواحهم، و بدانکه خواجه احمد را چهار خلیفه بوده است که ذکر ایشان بر سبیل اجمال ایراد می یابد و بالله التوفیق

§ 2 منصور آنا رجه الله تعالى خلیفه اولند از خلفاء احمد و ایشان فرزند رشید باب ارسلان²¹ بوده اند و عالم بعلم ظاهر و باطن و در مبادی کار از والد بزرگوار خود²² تربیت یافته اند و بعد از وفات والد هم بفرموده ایشان بملازمت خواجه شتافته و در ظل عنایت ایشان بدرجه عالیه اهل ولایت رسیده اند²³

§ 3 عبد الملک خواجه رجه الله تعالى فرزند بزرگوار منصور اتاست و بعد از وی بجای وی در نشست و میان بتربیت مستعدان بر²⁴ بسته و سالها بر مسند ارشاد بوده و طالبان طریق²⁵ را راه راست ارشاد نموده²⁶

§ 4 تاج خواجه رجه الله تعالى فرزند عزیز عبد الملک خواجه بودند²⁷ و پدر بزرگوار زنگی اتاست که بعد ازین ذکر ایشان می آید²⁸، و تاج خواجه بعد از تحصیل علوم رسوم در علم طریقت و حقیقت تربیت از والد شریف خود یافته و بعد از بلوغ بدرجه کمال و اکمال بتربیت ناقصان شتافته

§ 5 سعید آنا رجه الله تعالى خلیفه دویم خواجه احمد بوده اند و بشارت ایشان²⁹ تربیت مریدان نموده

§ 6 صوفی محمد دانشمند خلیفه سیوم اند از خلفاء اربعه خواجه احمد و سالها بر مسند ارشاد بوده اند و خلق را بحق دعوت نموده، حضرت ایشان میفرموده اند که³⁰ صوفی محمد دانشمند مرد بسیار دانا³¹ متشرع و متقی بوده است حضرت³² خواجه احمد که به یسی آمده اند بذکر جهر مردم را مشغول گردانیده اند خدمت صوفی محمد دانشمند را³³

ز) по рсчатам М 14 v., U 12 v. отецъ его назывался امام الجہیل امام; даѣе сказано: مولد و مدفن ایشان ده عجدوان است از ولایت بخارا و آن دهی است بزرگ شهرمانند برشش فرسنگی بخارا; см. еще Naf. p. 41; Saf. 75, и Жук. I. с. 170-172 — k) М 8 v. — l) въ предисловіи авторъ сказалъ: حضرت ایشان بر سبیل اطلاق: خواجه احرار или ایراد نمود مراد حضرت ولایت پناهی عبید الله ... بود обыкновенно, умершій въ окрестностяхъ Самарканда въ 140 г.; хронограмма Джамі на смерть его сообщена бар. Розеномъ въ Coll. scientif. de l'Institut des ll. orr. III, 247, ср. тамъ-же 122, и Naf., p. 410 — m) U 6 v. — n) > M — o) راه رشاد نموده U — p) کرده U — q) چون + U — r) دان M —

B بخاطر رسیده که^۵ حضرت خواجه را از ذکر چهار منع کند از منزل خود که روان شده است معلوم حضرت خواجه شده است^۶ که بجهت احتساب می آید پیش از آنکه ملاقات واقع شود در وی تصرف کرده اند و در حین ملاقات کار ویرا تمام کرده اند

7 § حکیم انا رجه الله تعالى از کبار مشایخ ترکند و خلیفه^۷ چهارم خواجه اجد اند،
45 نام ایشان سلیمان است و حکیم لقب، و حکمتهای ایشان که بزبان ترکی در معاملات درویشان گفته اند در میان مشایخ ترکی معروف و مشهور است، و از جمله فواید انفاست ایشان است این مثل که در احترام خلق و اغتنام وقت فرموده اند «هر کس کورسانک خضر بیل هر تون» کورسانک قدر بیل یعنی هر کس که بینی خضر دان و هر شب که آید قدر شناس و این مثل دیگر نیز بایشان منسوب است که در کسر نفس خود گفته اند 50 «بارجه یخشی بر همان بارجه بغدادی بر سمان» یعنی همه نیک ما بد همه گندم ما کاه، و مسکن حکیم سلیمان ولایت خوارزم بوده^۸ و آنجا از دار^۹ فنا بدار بقا^{۱۰} رحلت فرموده اند در موضعی که آنرا آفاق قرغان^{۱۱} گویند یعنی قلعه^{۱۲} سفید و قبر مبارک ایشان آنجا معروف و مشهور است یزار و یتبرک به

8 § زنگی انا رجه الله تعالى ایشانرا زنگی بابا نیز گویند اعظم و اقدم خلفا و اصحاب
55 حکیم انا بوده اند، و مولد و مسکن ایشان ولایت شاش بوده و قبر مبارک ایشان نیز آنجا است و خلق بزیرات آنجا روند و همدرات و اصل شوند، خدمت مولانا محمد قاضی^{۱۳} علیه الرحه از حضرت ایشان نقل کردند که میفرمودند هرگاه بزیرات زنگی انا می آیم از قبر مبارک وی همه آواز الله الله می شنوم، ایشان نبیره^{۱۴} باب ارسلان بوده^{۱۵} اند و فرزند تاج خواجه و سالها در ظل^{۱۶} چاییت و تربیت والد شریف خود بوده اند و بعد از 60 وفات والد باشارت غیبی و اسماء لاریبی عمرها ملازمت حکیم انا نموده اند، و بعد از وفات حکیم انا زوجه^{۱۷} ایشانرا که عنبر^{۱۸} انا نام اوست و دختر براق^{۱۹} خان بوده بحال^{۲۰} عقد خود در آورده اند و ایشانرا از عنبر انا اولاد و احفاد بزرگوار پیدا^{۲۱} شده همه عالم و عامل و فاضل و کامل که هر یک در زمان خود مقتدای سالکان و راههای طالبان بوده اند، گویند حکیم انا سیاهچرده بوده اند روزی عنبر انا را بخاطر گذشته که^{۲۲} چه بودی^{۲۳} اگر حکیم^{۲۴}
65 سیاهچرده نبود^{۲۵}ی حکیم^{۲۶} را بر خاطر وی اشرافی شده است فرموده اند که زود باشد که به سیاهتری از من مصاحب شوی آن بوده است که بعد از حکیم^{۲۷} نصیب زنگی انا شده است، و بعضی گفته اند زنگی انا بحسب ظاهر حکیم انا را در نیافته بوده اند و تربیت حکیم انا ایشانرا بحسب معنی و روحانیت بوده نه بحسب ظاهر و صورت و قول اول اصح است، و گویند وقتی که حکیم انا در ولایت خوارزم وفات یافتند زنگی انا در

U, т. е. U, ақ қорған) M — y) دنیا (*x) — 7 U — v) کون U — w) 9 — M s) — 9 M — a) авторъ сочиненія سلسلۃ العارفین، котораго пѣтъ въ C. -Петербургѣ; умеръ въ ۹۲۱ г., какъ видно изъ хронограммы въ راقع تأريخية، راقع ۹۲۱ — ۱ (ср. бар. Rosen, Coll. scient. de l'Inst. III, 125) и другой, приведенной въ رشیدی تاریخ، гласящей: (въ Tarikh-i-Raschidi ed. Elias-Ross, Ld. 1895 p. 341 ошибочно сказано 922 г.); биография его имѣется въ ркп. British Museum, см. Rien 859 — b) > U — c) > U; 9 v. — d) U пишетъ большею частью — e) sic, въ «Легендѣ» بوغرا — f) > M — g) ∞ U — h) + انا U —

تاشکند بودند علی الفور بطرف خوارزم روان شدند و هیچ جا مکث نکرده اند تا رسیدند B
و شرط زیارت قبر حکیم^۸ و پسرش اهل مصیبت بجای آوردند، و بعد از انقضاء مدت^{۷۱}
عدت عنبر انا محرمی را نزد وی^۹ فرستادند و خطبه کردند^{۱۰} و او روی بر تافته گفت من
بعد از حکیم بحال^{۱۱} ازدواج کسی در نیایم بتخصیص این زنگی سیاه و درین روی بر^{۱۲}
تافتن گردن او کج همانند و مضطرب گشت آن محرم نزد زنگی انا آمده ماجرا باز گفت زنگی
انا باز بوی پیغام داد که یاد داری آنرا که در خاطر تو گشته بود که چه بودی اگر حکیم^{۷۵}
سیاه چرده نبودی و حکیم بر خاطر تو مشرف شده فرمودند زود باشد که سیاه تری از من
مصاحب شوی چون محرم آن سخن بعنبر انا گفت یادش آمد و بگریه افتاد و گفت رضا
دام با آنچه مراد ایشانست و فی الحال گردن او راست شد و بحال^{۱۳} ازدواج^{۱۴} ایشان در آمد،
و ایشانرا چهار خلیفه بوده است اوزن حسن انا و سید انا و صدر انا و بدر انا که این
چهار در مبادی^{۱۵} حال در یکی از مدارس بخارا بتحصیل علم اشتغال داشته اند و باتفاق^{۸۰}
یکدیگر همت بر مطالعه می گماشته اند و در یک شب هر چهار را داعیه^{۱۶} سلوک این راه
* پیدا شد و ارادت به^{۱۷} طریق حق از خاطر ایشان^{۱۸} سر زده علی الصباح خانها بتاراج داده
اند و از مدرسه روی در صحرا نهاده اند و بجانب ترکستان رفته بصحبت زنگی انا افتاده
اند، و ذکر هر یک بر سبیل اجمال ایراد می یابد * و بالله التوفیق^{۱۹}
§ 9 [اوزن حسن انا رجه الله تعالى خلیفه اولست از خلفاء اربعه زنگی انا، گویند^{۸۵}
چون این چهار عزیز بولایت تاشکند رسیده اند در صحرائی^{۲۰} میگذشته اند سیاهی
دیده اند با لبهای سطبر که گلّه گاو پیشی خود داشته و می چرانیده و وی زنگی انا بوده،
و طریق ایشان در مبادی^{۲۱} کار و بار بجهت ستر حال و کسب معیشت آن بوده که گاوان
اهل تاشکند را می چرانیده اند و از اجرة آن قوت عیال و اطفال بهم می رسانیده،
گویند هرگاه زنگی انا در صحرا بعد از نماز بذکر جهر^{۲۲} مشغول می شده اند گاوان ترک^{۹۰}
چرا کرده گرد ایشان حلقه می زده اند و تا ایشان بذکر مشغول می بوده اند گاوان اصلا
چرا نمی نموده اند، چون آن طلبه علم نزدیک انا رسیده اند دیده اند که بیای برهنه
پشته خار درشت را در هم می شکنند و ذر^{۲۳} یکدیگر می گویند که بر^{۲۴} رسن بندند و بخانه
برند و آن خارها در پای ایشان نمی خند، متعجب شده پیشی رفته اند و سلام کرده اند
و انا جواب داده^{۲۵} و پرسیده که شما درین دیار غریب می نمایید چه کسانی و از کجا می
آیید، گفته اند ما طلبه علم بودیم و در بخارا بتحصیل علوم^{۲۶} قیام می نمودیم ناگاه دلهای
ما از مطالعه و مباحثه گرفت^{۲۷} و ارادت سلوک از باطنهای ما^{۲۸} سر زد اکنون بطلب
تحقیقی ازان دیار بیرون آمده ایم میخواهیم که بویی از حقیقت بمشام ما رسد هر سو
می پوییم و مرشدی کامل و مکمل میجوییم که بعد ازین ملازمت و متابعت وی نماییم باشد
که از کرکه^{۲۹} بعد و نقصان بدرجه^{۳۰} قرب و کمال بر آییم، انا فرموده اند باشید تا من بوی^{۱۰۰}
کشم و شمارا بآن مرشد نشان دهم پس روی بطرف شمال و جنوب و مشرق و مغرب آورده

۱) U 7 v. — ۲) > U — ۳) U — ۴) M 10 — ۵) U — ۶) U 8 —

۷) U — ۸) U — ۹) U — ۱۰) U — ۱۱) U — ۱۲) U — ۱۳) U — ۱۴) U — ۱۵) U — ۱۶) U — ۱۷) U — ۱۸) U — ۱۹) U — ۲۰) U — ۲۱) U — ۲۲) U — ۲۳) U — ۲۴) U — ۲۵) U — ۲۶) U — ۲۷) U — ۲۸) U — ۲۹) U — ۳۰) U —

B اند واستنشاق هوا کرده واز هر سویی بوی کشیده گفته اند که هر چار حد عالم را بوی کشیدم در تمام ربع مسکون کسی غیر از خود ندیدم که تواند که شما را از نقصان رهااند ویکمال رساند، سید انا و پدر انا را ازین سخن انکاری *در باطن پیدا شده، سید انا 105 بدل اندیشیده که من سید عالم باشم کی تابع این سیاه گاوچران شوم، و پدر انا بخاطر گذرانیده که این زنگی شترلب را بینید که چه دعوی عریض می کند، اما اوزن حسن انا و صدر انا بران دعوی انکاری نکرده اند و بباطن گذرانیده که می تواند بود که حضرت حق سبحانه نوری درین سواد ودیعت نهاده باشد، زنگی انا مقارن این حال در باطن هر چهار تصرف کرده اند دلهای ایشانرا بجانب بخود متعلق و منجذب گردانیده، اول 110 کسی از یاران که پیشی رفته و بر دست انا بیعت کرده و انابت آورده اوزن حسن انا بوده واول کسی ازین چهار عزیز که اذن ارشاد یافته بعد از بلوغ بدرجۀ کمال اوزن حسن اناست

§ 10] سید انا رجه الله تعالی خلیفۀ دوم زنگی اناست و نام وی سید احمد است و بسید انا معروف و مشهور است، گویند سید انا در اثنای ملازمت زنگی انا هر چند 115 ریاضت می کشید در باطن خود هیچ رشدی نمی دیده و هر چند سعی می نموده بروی دل او هیچ دری نمی کشود، آخر درد دل خود را بعرض عنبر انا رسانیده و گفته سخن شما نزد انا درجۀ قبول دارد امیدوارم که در باب من کلمۀ گویند باشد که بنظر عنایتی مشرف شوم، عنبر انا قبول کرده و گفته امشب تو خود را در حمدی سیاه پیچیده بر سر راه انا بینداز تا سحر که بطهارت ساختن بیرون آیند و ترا بآن حال بینند ممکن که بر تو رحم 120 کنند، سید انا چنان کرده و عنبر انا شب در فراش انا را گفته که احمد مردی فقیر است و سید عالم است و مدتی است که در ملازمت است هرگز بنظر خاص مخصوص *این جانب نشده، التماس دارم که برو رحم کنید، انا تبسم کرده فرموده اند که سیادت و علم او سد راه او شده روز اول که مرا دید و من خود را باو نشان دادم بدل اندیشید که من سید 125 عالم باشم کی تابع این سیاه گاوچران شوم اکنون که تو او را درخواست کردی از سرگناه او درگذشتم، و چون وقت سحر انا بیرون آمده چیزی سیاه* بر سر راه خود افتاده دیده پای بران نهاده آن خود سید انا بوده که زنگی انا پای بر سینه او نهاده بوده اند و او پای انا را بوسیده انا گفته اند چه کسی گفته احمد است انا فرموده بر خیز که باین شکستن خود کار تو درست شد و بوی درین محل التفاتی خاص کرده اند، چون سید انا قد راست کرده آنچه مقصود وی بوده بر وی منکشف گشته و ابواب مواهب و فتوح مفتوح شده 130 و باندک فرصتی بدرجۀ ارشاد رسیده و بسی ناقصان را بمرتبۀ کمال رسانیده، و سید انا با حضرت عزیزان خواجه علی رامتینی^ه که از اجلۀ طبقۀ خواجگانند قدس الله تعالی

U — آنچنان + — M 11 — w) U 8 v. — v) U — کسی که u) — U دران ت)
 U — b) U 9; онъ носитъ также прозвище U — a) سیاهی z) U — او را بخود y)
 خدمت عزیزان и умеръ въ 71 г. (U 22. M 26 v. Saf. 75 v.), а по MS 49 v. въ 790 г.; въ Naf.
 p. 434 даты нѣтъ —
 Ист.-Фил. стр. 36.

ارواحهم و ذکر ایشان بعد ازین خواهد آمد معاصر بوده است و میان ایشان مقاضات واقع شده که در ذکر عزیزان شمه ازان ایراد خواهد یافت^{bb}، در مقامات حضرت خواجه بهاء الدین^c قدس الله تعالی سرّ مذکور است که^d حضرت^e خواجه نقل کرده اند که وقتی دهقانی زمینی را ارزن می کشته است سید انا بروی گذشته واز وی پرسیده که¹³⁵ در چه کاری وچه می کاری ان دهقان گفته است که ارزن می کارم ولیکن این زمین ارزن نیکو نمی دهد سید انا ان زمین را خطاب کرده که ای زمین ارزن نیکو بده *گویند چندین^f سال دران زمین ارزن می رسته است بی انکه لخم کارند

[11] اسمعیل انا رچه الله تعالی از کبار خلفا واصحاب سید انا بوده است، حضرت ایشان می فرموده اند که مردم در اوایل حال با اسمعیل انا تعرض میکردند¹⁴⁰ انا می گفته من اینها نمی داتم «اشن بررم طبلن^g ققرم^h» یعنی اش وی می دهم و طبل وی می زنم، انا در نواحی خوزیانⁱ می بوده است که قصبه ایست میان سیرام^j و تاشکند و موالی^k ان دیار نسبت بوی متعرض و معترض^l بوده اند وادیم غیبت و مذمت وی می کرده اند^m و انا می گفته این ملایان صابون و اشنان منند حضرت ایشان این سخن را از وی بغایت می پسندیده اند و استحسان می فرموده، واز انفاس نفیسهⁿ اتا است که می گفته در¹⁴⁵ افتاب سایه باش ودر سرما جامه ودر گرسنگی نان حضرت ایشان فرموده اند که این سخن انا کلام جامعست، و هم حضرت ایشان فرموده اند که اسمعیل انا بعد از انکه مریدی را تلقین می کرده می فرموده که ای درویش برادران طریقت شدیم یک نصیحت از من قبول کن این^o دنیا را یک گنبد سبز خیال کن^p و بدان که تویی و بحق سبحانه چندان¹⁵⁰ ذکر گوی که بغلبه و قهرمان توحید حق سبحانه ماند و پس تو از میان بیرون روی حضرت ایشان می فرموده اند که ازین سخن انا خیلی بویی می آید، و هم حضرت ایشان از خال خود خواجه ابراهیم^q علیه الرحمة نقل فرموده اند که حضرت سید شریف جرجانی^r مرا می گفتند شیخ زاده از سجدهای مریدان اسمعیل انا بوی مزاق^s می آید

[12] اسحق خواجه رچه الله تعالی فرزند اسمعیل انا بوده است صاحب صفای وقت و احوال بزرگ بوده ودر نواحی اسپجای^t می نشسته و آن قصبه ایست میان تاشکند¹⁵⁵ و سیرام شیخ عبد الله خجندی^u علیه الرحمة که از کبار اصحاب حضرت خواجه بهاء الدین قدس الله تعالی سرّ بوده می فرموده که پیش از انکه بشرف صحبت حضرت خواجه مشرف شدم^v چندین سال^w مرا جذبه قوی رسیده بود بمزار خواجه محمد علی حکیم ترمذی^x قدس سرّ رفتم از ایشان اشارت رسید که باز گرد که مقصود تو بعد از نوازه سال

bb) см. ниже § 19 — c) объ этомъ сочиненіи خواجه محمد پارسا, называемомъ также خواجه بزرگ род. въ VII в. (у Rieu однако VI в.) и умеръ въ VII в.; см. M 40. U 33; Naf. p. 439; Saf. 75 v.; MS 49 v.; bar. Rosen l. c. 119 — d) + از U — e) M 11 v. — f) چهل U — g) sic M — h) UM mg. چند از U — n) بند M — m) > U — l) > M — k) سیران U — i) خوزیان M pr. — j) قورم U 9 v. — o) شاشی см. M 168. U 90 — p) род. ۷۴۰ умеръ ۸۱۶; M 80 v.; U 64 v. — q) M 12; U 9 v. — r) про него свѣдѣній не отыскаеть — s) شوم U > M — t) ساله U — u) Saf. 135; умеръ ۸۰۰ —

B دیگر در بخارا حاصل خواهد شد وان موقوف بظهور خواجه بهاء الدین نقشبند است
 161 خاطر من فی الجملة آرامی گرفت بجانب خچند مراجعت کردم روزی در بازار می گذشتم
 دو ترک دیدم که بر در مسجد^۱ نشسته بودند وباهم سخنان می گفتند ومی گریستند
 گوش فرا داشتم ازین طریق می گفتند مرا بصحبت ایشان میلی خاطری^۲ شد بایشان
 نیازمندی کردم ومقتداری طعام ومیوه پیشی آوردم باهم گفتند این درویش طالب می
 165 نماید لایق آنست که در خدمت سلطان زاده^۳ ما اسحق خواجه باشد چون از ایشان این
 سخن شنیدم باز داعیه^۴ من در طلب قوت گرفت تفتّح کردم گفتند ایشان در اسپنجاب
 می باشند بصحبت ایشان رفتم واطهار طلب کردم اما از واقعه^۵ ترمذی هیچ نگفتم وچند
 روز در خدمت ایشان بودم وایشان لطف بسیار نمودند روزی فرزند ایشان که جوانی
 بود بغایت رشید وآثار قبول از^۶ ناصیه^۷ وی ظاهر بود بولد بزرگوار خود گفت این درویش
 170 مسکین است می باید که در خدمت شما باشد اسحق خواجه فرمودند ای فرزند این
 درویش مرید خواجه بهاء الدین نقشبند خواهد بود مارا در وی مجال تصرف نیست
 چون از ایشان این سخن شنیدم یقین من بحضرت خواجه بیفزود^۸ واز ایشان اجازت
 خواستم ونخچند باز گشتم ومنظر ظهور حضرت خواجه قدس الله تعالی سره می بودم تا
 وقتی که در بخارا بشرف صحبت وقبول ایشان مشرف شدم

175 § 13 صدر انا و پدر انا رحمتها الله خلیفه سیم وچهارم زنگی انا بوده اند ونام ایشان
 مولانا صدر الدین محمد ومولانا بدر الدین محمد بوده است وایشانرا صدر انا و پدر انا نیز
 گویند وایشان همیشه در بخارا^۹ هم حجره وهم سبق می بوده اند واز يك طرف طعام
 وشراب می خورده اند وبر يك فراش خواب می کرده اند چون بصحبت زنگی انا پیوسته
 اند روز بروز آثار ترقی از احوال مولانا صدر الدین ظاهر می شده است لیکن در کار مولانا
 180 بدر الدین فروبستگی تمام بوده آخر بخاطرش آمده که سپید انا عنبر انا را وسیله
 ساختست تا زنگی انا بحال وی پرداخت من نیز آنجا روم واز دار الشفاء شفقت ایشان
 درد خود را دوا طلبم پس بوقت فرصت بخدمت عنبر انا رفته وگریبان گریبان حال خود باز
 گفته ووی را شفیع ساخته والتماس نموده که در محلّ بسط انا بعرض رسانید که بد
 الدین می گوید من ومولانا صدر الدین هر دو بنده شما ییم جهت چیست که نظر عنایت
 185 شما در حق وی زیاده افتاده است اگر از من تقصیری در وجود آمده تنبیه فرمایید تا
 بتدارک آن قیام نمایم چون زنگی انا آن روز از صحرای آمده اتفاقا منبسط الحال بوده
 عنبر انا پیغام مولانا بدر الدین با تا رسانیده والتماس التفات خاطر کرده انا فرموده که
 فروبستگی کار او ازان جهت است که در اوّل ملاقات وگفت وگوی من بخاطر گذرانید
 که این زنگی شترلب را بینید که چه دعوی عریض می کند اکنون که تو^{۱۰} درخواست
 190 کردی واز سرگناه وی در گذشت^{۱۱} پس وبرا طلبید والتفاتی نمود که^{۱۲} فی الحال بدرجه ومقام
 مولانا صدر الدین رسید وبعد ازان همیشه در سیر مقامات ومنازل سایرین عنان بر

۱) M - ساخت U - a) U - z) زیاد شد v.; M 12 - y) U 10 - w) sic - w) U - می + v)

۲) U 10 v. - c) از U - d) M 13 - e) > U -

Ист.-Фил. стр. 88.

عنان وركاب بر ركاب او می سود ودر ظهور احوال ومواحید عارفین شريك وسهیل او می B
بود و دیگر هرگز مولانا صدر الدین در هیچ وقتی وحالی بر وی فایق وغالب نکشت ودر سلوک
طریقت وحقیقت از وی در نگذشت

§ 14 [المین بابا رجه الله خلیفه صدر انا بوده وبعد از وی باشارت وی طالبانرا بحق 195
دعوت نموده

§ 15 [شیخ علی شیخ رجه الله خلیفه المین بابا بوده وبعد از وی *بجای وی^f بر مسند
ارشاد نشست

§ 16 [مودود شیخ رجه الله خلیفه شیخ علی شیخ بوده وبعد از وی مستعدان را
تربیت فرموده 200

§ 17 [کمال شیخ رجه الله از کبار اصحاب مودود شیخ بوده ودر ولایت شاش مقام داشته^۱
حضرت ایشان می فرمودند که کمال شیخ مرید مودود شیخ بود وپرا در طریقت خادم شیخ
وقتی که ما از سفر خراسان مراجعت کردیم ودر تاشکند اقامت نمودیم وی برای ما بسیار
می آمد بعض از اعزّه اصحاب می گفتند که روزی کمال شیخ نزد حضرت ایشان آمده بود
فرمودند که برای ما ذکر آره گوی و ذکر آره يك^۲ نوع ذکر یست در سلسله مشایخ ترك که در 205
وقت ذکر گفتن آوازی مثل آواز آره دوسر از حنجره ذاکر بیرون می آید کمال شیخ در نظر
حضرت ایشان بقوت هرچه تمامتر هفت هشت بار ذکر آره گفت حضرت ایشان
فرمودند که بس کنید که دل ما درد گرفت وبعض^۳ اصحاب می گفتند که فرمودند که بس
کنید که از عرش تا فرش سوخته شد لحظه تأمل کردند آنگاه فرمودند دران فکر که اگر
منکری گوید که این چه نوع ذکر گفتن است؛ کسی در جواب وی چه گوید پس^۴ این 210
بیت خواند که : مرغان چون بهر صباخی خوانند ترا باصطلاحی

§ 18 [خادم شیخ رجه الله تعالی از اجلّه اصحاب^۱ مودود شیخ بوده ودر مبارئ ظهور
حضرت ایشان در ما وراء النهر وولایت شاش مرشد ومقتدای جمعی کثیری^۲ بوده
وبحضرت ایشان ملاقات^۳ می داشته^۴، شیخ جمال الدین بخاری^۵ رجه الله که خلیفه
واقیم مقام خادم شیخ بوده از آنجا بهراه آمده وبر سر مزار حضرت مولانا سعد الدین 215
کاشغری^۶ قدس سرّه با جمعی کثیر از مریدان اقامت نموده وهم آنجا وفات یافت وقبر وی
بر تحت مزار است این فقیر در خدمت^۷ و ملازمت مخدومی استادی مولانا رضی الدین
عبد الغفور^۸ علیه الرحمة والغفران گاه گاه بصحبت وی می رفت ووی از شیخ خود نقلها
می کرد وفواید باز می گفت که بعض ازان در ضمن پنج رشحه مذکور میشود

رشحه^۱ شیخ جمال الدین می گفت که شیخ ما خادم شیخ در آیت^۲ قَوْلٌ لِلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ 220
مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ می گفتند که جمعی هستند که از ذکر گفتن قساوت قلب حاصل می

U — جمع کثیر m) — U 11 — i) M 13 v. — بعضی از f) > M — g) > M — h) > M —
n) کرده U — o) ? تخاری U > Saf. 81; bar. Rosen l. c. 121 приводит изъ تاريخچه راقم ۱۷۹۹, но это ошибка
рукописи; потому же источнику могила его находилась въ Хератѣ — q) ۹۱۲ umerъ لاری — r) supra 39, 23 —
см. M 125 v. U >. Saf. 84. Rieu 350; bar. Rosen l. c. 121 —

B کنند که آنرا بی ادبانه می گویند از سر غفلت بمقتضای طبع و نفس پس می شاید که
من ذکر الله اشارت بآن بود اگرچه مفسران غفل عن ذکر الله تفسیر کرده اند

رشته ۲ وی می گفت که شیخ ما فرمودند حضوری که سالکان را در نهایت ذکر و عبور بر
 225 مراتب آن می باشد می تواند بود که پیش از آن نیز دست دهد لیکن آن حضور را بقا
 نمی باشد و بواسطه کشاکش طبیعت زود زایل می شود اما اگر عبور بر مراتب ذکر که
 عبارت از مشاهده بعضی انوار و کشف و کشف کرده باشد آن مراتب چون اجسام لطیفه
 بجای طبیعت می نشینند و سالک از مقتضیات طبیعت و پربشانی خواطر خلاص

می شود

رشته ۳ و هم وی می گفت که شیخ ما می گفتند دلیل بر صحت حالی که وارد می شود
 آنست که در وقت ورود فنائی و نیستی در نهاد سالک پیدا شود و کلفت اعمال بر می
 خیزد و بشریعت میلی و محبتی تازه پیدا شود که باحکام شرعی از روی نوق و بهجت
 بی کلفت و کسالت قیام می نماید»

رشته ۴ و هم وی می گفت که یکی از علماء رسوم نزد شیخ ما آمده بود می گفت حال
 235 اهل رقص و سماع از دو بیرون نیست در آن وقت شعور دارند یا ندارند اگر شعور دارند
 با وجود شعور حرکت و رقص و اظهار بیخودی بغایت قبیح است و اگر شعور ندارند بعد از
 شعور طهارت ناکرده نماز می گذارند از آن قبیح تر است، شیخ در جواب آن دانشمند گفته
 که از اسباب نقص وضو یکی آنست که عقل مسلوب می شود چنانچه مجانبین را واقع
 است و دیگری آنکه عقل مستور می گردد چنانچه در حال انما می باشد اما بی شعوری
 240 این طایفه در حال رقص و سماع نه مسلوب شدن عقلست و نه مستور شدن آن بلك
 این بی شعوری را جهت آنست که در آن محل عقل کلی از عالم الهی برین عقل جزوی
 فایض می گردد و در مملکت وجود سالک حاکم و غالب می شود و این عقل کلی را قوت و قدرت
 آن نیست که تدبیر و ضبط عالمی کند چه جای تدبیر و ضبط بدنی پس بدن در آن حال
 در ظل حمایت و تدبیر اوست و آن عقل کلی مدبّر در مقام حفظ و نگاه داشت او بلك نوافض
 245 وضو در آن محل نمی ماند چه طالب صادق در آن وقت از طبیعت و احکام او بتمام بیرون
 می آید و از لوازم بشریت خلاص می شود پس در آن وقت بتجدید وضو اصلا احتیاج

نیفتد

رشته ۵ و هم وی می گفت که شیخ ما گفتند که بعضی مخادیم سلسله خواجگان قدس
 الله تعالی ارواحهم چنین گفته اند که وجود عدم بوجود بشریت عود می کند اما وجود
 250 فنا هرگز بوجود بشریت عود نمی کند معنی این سخن بحسب ظاهر آنست که مراد از وجود
 عدم تحقق صفت عدم است که عبارت از آن بیخودست که مبتدیان طریق خواجگان را
 در اثنای مشغولی دست می دهد لیکن آنچه حقیقت معنی است وجود عدم عبارت
 از آن نیستی حقیقی است که بر مدرکه سالک پرتو می اندازد بواسطه کمال شغل

U هست (U 11 v. - x) در (U - v) حاصل می (U - u) M 14 - t) بعضی s) U - z) هستی U - y) کل y)

باطنی وی وُخْلُو دل از نقوش کونیّه واین پرتوهستی حقیقی که بعد ازان بیخودی پیدا B
می شود وجود آن عدم است^e واین وجود می کند بوجود بشریت یعنی باز این پرتو²⁵⁵
ناپیدا می شود ولوازم وجود بشریت غالب می آید بخلاف وجود موهوب خصالی که وبرا
بقای بعد الفنا گویند که بعد از تحقّق بمقام^f فنا پیدا می شود وپس همچنانکه^h فنا را
وجود باقی ازلی است این عدم را نیز وجود ازلی است واین وجود اگرچه پرتو همان وجود
باقیست لیکن بواسطه عدم تحقّق^e بمقام فنا گاه گاه متواری می شود تا وقتی که ثابت
گردد وملك شود والله تعالی اعلم

[19 §] تّمّه از ذکر خواجه علی رامینی^d منقولست که خدمت سیّد اّتا که ذکر ایشان
در سلسله خواجه احمد یسوی قدّس سرّهما گذشت با خدمت عزیزان در يك زمان بوده
اند وگاه گاه بیکدیگر ملاقات می نموده وخدمت سیّد را در مبادیّ حال بایشان تقاری
می بوده است روزی از خدمت سیّد نسبت بایشان صورتی متنافی^e طریق ادب صادر
شد اتّفاقا در همان ایّام از جانب دشت جمعی ترکان تاختی آورده اند ویک پسر سیّد اّتا²⁶⁵
را باسیری برده سیّد متنّبّه شده ودانسته که این حادثه بواسطه آن بی ادبی واقع شده
بمقام معذرت در آمده وترتیب سفره کرده وخدمت عزیزان را برای ضیافت التماس نموده
ونیازمندی بسیار پیشی برده وایشان بر غرض سیّد اّتا مطّلع شده اند والتماس ویرا قبول
کرده بسر سفره وی حاضر گشته اند ودران مجلس بسی از^g اکابر وعلما ومشائخ وقت بوده
اند وخدمت عزیزان را دران روز کیفیّتی عظیم بوده ووقتی بغایت خوش داشته اند چون²⁷⁰
خادم همکدان آورده وسفره بر زمین نهاده ایشان فرموده اند که علی انگشت بر نمک نزنند
ودست بطعام نبرد^h تا فرزند سیّد اّتا بر سر این سفره حاضر نشود بعد ازین سخن لحظه
سکوت کرده اند وحاضران همه منتظر آن نفس بوده اند درین حال ناگاه پسر سیّد اّتا
از در آن خانه در آمده ویکبار شور وغوغا ازان مجلس برخاسته ومردم حیران ومدهوش
مانده اند پس کیفیّت آمدن از وی پرسیده اند گفته که من پیش ازین نمی دانم که²⁷⁵
حالیⁱ در دست جمعی از ترکان اسیر بودم ومرا بند کرده بدیار خود می بردند واکنون می
نگرم پیش شما حاضرم اهل مجلس را یقین شده که آن تصرّفی بوده است که از^k خدمت
عزیزان واقع شده همه سر در پای ایشان نهاده اند ودست ارادت داده

a) U 12 — b) M 14 v. — c) تحقیق U — d) M 29 U 24 — e) M 29 v. — f) برسم U —
g) > M — h) نکند U — i) حال M — k) U 24 v. — Сличение сообщенных здѣсь выдер-
жекъ съ османскимъ переводомъ, напечатанномъ въ Константинополѣ 1871 г.
(Mél. as. V, 474 n° 53), хотя обнаружило нѣкоторыя неточности переводчика, но не дало
повода къ измѣненію редакціи.

C.

از کتاب خزینة الاصغیاء

تالیف غلام محمد بن مفتی رحیم الله قریشی اسدی الهاشمی اللابوری^a

خواجه احمد یسوی قدس سره جامعی بود میان علوم ظاهری و باطنی در زهد و ورع و تقوی و در شریعت و طریقت درجه والا و رتبه علیا داشت و خرقه خلافت از خواجه یوسف همدانی گرفت و بعد از پیر روشنضمیر خود بر مسند ارشاد نشست مولد وی قصبه یسی است از بلاد ترکستان و وی در حالت طفولیت منظور نظر کیمیائرشین باب آرسلان شد که از عظماء مشایخ ترک بود و شین باب آرسلان باشرت حضرت شاه رسالت علیه الصلوٰة والتحیة تربیت ظاهری و باطنی خواجه احمد میکرد و خواجه احمد را در ملازمت وی ترقیات کلی واقع شدند و تا حیات شین باب آرسلان بخدمت وی حاضر ماند چون او وفات یافت در بخارا آمد و سلوک وی بخدمت یوسف همدانی باتمام رسید و صاحب تکمیل و ارشاد گشت و مخفی نماند که خواجه احمد یسوی سر حلقه مشایخ ترک بودند و اکثر مشایخ ترک را انتساب در طریقت بوی است و هزاران طالبان حق بتوجه وی صاحب ارشاد شدند، وفات او باتفاق اهل اخبار در سال پانصد و شصت و دو هجری است و قبر او در قصبه یسی است، از مؤلف

شین احمد چون بفضل ایزدی، رفت در جنت بزم احمدی

نیر نور الهی^{۵۶۲} شد عیان، سال وصل آن ولی متقی

نیز احمد کاشف حق^{۵۶۳} کن رقم، هم بگو احمد ولی جنتی^d

15

a) Vide supra p. 132 et cf. B § 1 — b) i. e. 260 + 256 + 46 = 562 — c) i. e. 53 + 401 + 108 = 562 — d) i. e. 53 + 46 + 463 = 562.

D.

از کتاب مرآت الاسرار^a

خوانواده یسویه، منشأ این سلسله از حضرت خواجه احمد یسوی سر^b ترکستان است وی مرید و خلیفه خواجه یوسف همدانی است وی از خواجه ابو علی الفارمدی وی از خواجه ابو الفاسم گرگانی^d وی از ابو عثمان المغربی^e وی از خواجه ابو علی کاتب^f وی از ابو علی رودباری^g وی از سید الطایفه حضرت خواجه جنید بغدادی^h قدس سره الی آخره، الغرض خواجه احمد یسوی موجب اشارت پیر خود در ملک ترکستان رفته بر

5

a) Cod. Mus. Brit., Or. 216 fol. 23 — b) sic, addas حلقه — c) addidi; def. ۴۷۷ Naf. 419. Saf. 73 v. MS 42 v. — d) def. ۴۰ Naf. 347. Saf. 73 v. MS 42 — e) def. ۳۷۳ Naf. 97. Saf. 73 — f) def. ۳۴۱ vel ۳۰ Naf. 227. Saf. 73 — g) def. ۳۲۲ Naf. 223. Saf. 72 v. — h) def. ۳۹۷ (varr. ۳۹۸, ۳۹۹) Naf. 89. Saf. 30 v. —

مسند ارشاد بنشست عالمی از فیض هدایت او بهرمند گشت و سلسلهٔ نسبت بحضرت
خواجه احمد یسوی بچند واسطه بحضرت محمد حنیفه بن حضرت علی مرتضی کرم الله
وجهه منتهی می شود،

i) Cod. fol. 23 v. —

E.

از کتاب مرآت السالکین^a

حضرت خواجه احمد یسوی قدس الله سرّه العزیز، ایشان خلیفهٔ سیوم خواجه ابو
یوسف^b همدانیست و نسب اشرف^c ایشان بامامزاده محمد حنیفه میرسد بدینطریق
خواجه احمد بن ابراهیم بن محمود بن افتخار بن عمر بن عثمان بن حسن بن اسماعیل بن
موسی بن هارون بن اسحاق^d بن عبد رحمن بن عبد الفتاح بن عبد الجبار بن عبد المنام
ابن امام محمد حنیفه بن امیر المؤمنین علی ابن ابیطالب رضی الله عنهم، و ترکان 5
ایشانرا اتا یسوی گویند و اتا بلفظ ترک پدر است بمشایخ بزرگ اطلاق کنند، و ایشان
قافله سالار طریقهٔ چهریه^e اند و لسان الغیب خوانند و ابیات حکمت ایشان روضه
ایست از ریاض جنت هرگاه قوالان خوشخوان از حکمت سراسر^f معرفت ایشان خوانند
شورش در صحبت پیدا میشود، و ایشان را مقامیست خم عشق نام بیرون حصار ولایت
ترکستان و مغاره^g است در زیر زمین و مملو از فیض مبین دران مغاره با نود نه هزار مشایخ 10
صحبت داشته ذکر لا اله الا الله را بلند گفته اند و این بنقل صحیح ثابت شده است،
راقم اینخروف در سالخ ماه جمادی الاول در تاریخ شصت چهار^h از تاشکند بولایت ترکستان
بزیارت خواجه احمد یسوی آمدم دیدم که آستانهⁱ است در نهایت بزرگی و علو شأن ع
آستان او سراغ^j هرچه خواهی میدهد، مولد و دفن ایشان در یسی است و تاریخ وفاته
ایشان سرور اولیا^k بوده است و بعضی گویند تاریخ ولادت ایشان است و بعضی گویند 15
تاریخ ارشاد و خلافت ایشان است والله اعلم،

a) Cod. Univ. Petrop. 596 fol. 46 — b) fol. 46 v. — c) add. ب quod nescio quid sibi
velit — d) sic — e) i. e. ۱۳۶۴ — f) an turc. *corağ* , quæstio? — g) i. e. 466 + 48 = ۵۱۴, sine
dubio annus quo خلیفه factus est.

УКАЗАТЕЛИ

географическій, біографическій, бібліографическій.

I.

اسپيجاب	B 155. 166	خوزيان	B 142.
افاق قرغان	B 52. Nota 4. 9.	خيوق	A 149.
آق تاش	A 415...	دهبيد	N 46; 184, 1...
انداق [بخارا و سرو]	B 13 nota.	سيرام	B 142. 156.
باقرغان	106(2). A 90. 117.	شاش	B 55. 201. 213.
	129... 208. 327...	شام	A 263.
	400...	ظرا	A 150. 153. 167.
بخارا	B 10. 13. 15 n. 80. 96.	عمود دريای سه	106(2). A 327.
	155. 174. 177. C 8.	عراق	A 263.
بی نووار ارقاسی	A 89.	عجدوان	B 15 n.
تاشکند	A 306. B 70. 86. 142.	قپچاق	N 25.
	155. 203. E 12.	قيريم	A 263.
ترکستان	A 88. 333. B 3. 14. 83.	کات	106(2). A 327.
	C 4. E 10. 12.	کعبه	A 196... 292.
خجند	B 161. 173.	— حلقه سی	A 207...
خراسان	B 203.	ماش	106(2).
خطای	A 263.	ماوراء النهر	B 213.
خم عشق	E 9.	منزخانه	A 366. 375.
خوارزم	A 88. 121—3. 289.	هراة	B 215.
	377. 400. 415...	یسی	N 2. B 3. 11 n. 16. 40.
	B 51. 69.		C 4. 12. E 14.

II.

خ ابراهيم شاشی	B 152.	اتا یسوی	B 2. E 6=
میر ابو طاهر مفتی	133(29), 14.	خ احمد یسوی	100(1)... N 29. A 5...
سمرقندی			B § 1. C. D. E.
ابو عثمان مغربی	D 3.	باب ارسلان =	
ابو علی رودباری	D 4.	ارسلان بابا	
خ ابو علی فارمدی	D 2.	اسحق خواجه	B § 12.
خ ابو علی کاتب	D 3.	اسمعیل اتا	B 154. § 11.
خ ابو القاسم گرگانی	D 3.	اصغر خواجه	A 120. 288.
		المین بابا	B § 14.

- اوزن حسن اتا B 79. § 9.
 ايشان پير دهبيدي = محمد امين
 باب ارسالان N 29. B 5. 11 n. 25.
 58. C 4.
 باباغه آتش ايلتورانا A 321.
 بدر اتا B 79. 104... § 13.
 براق خان B 61 =
 بوغرا خان A 94... 282. N 20.
 ح ذ بهاء الدين B 134. 156. 160. 171.
 نقشبندي
 تاج خواجه B 59. § 4.
 شجار الله علامه شيخ A 121... N 28.
 (الزمخشري)
 م جامي 132(28).
 جبرائيل A 386... N 29.
 سيد شريف جرجاني B 152.
 ذ جلال الدين A 330... 382. 423.
 منزخانه
 شجال الدين بجاري B 214...
 ح ذ جنيد بغدادی D 4.
 حبي خواجه A 120. 144...
 ذ حسن انداق B 13.
 حسين واعظ كاشفي 132(28).
 حضرت عزيزان B 131.
 حكيم اتا (سليمان 105(1)... A. B 11 n.
 باقرغاني 45. 60. N 10. 15.
 سيد امير حيدر پادشاه 134(30), 11.
 خادم شيخ B § 18.
 خدمت عزيزان B 131 n. 262...
 خضر A 17... B 47.
 خواجه بيردي 132(28).
 خواجه احرار B 20 n.
 خواجه بزرگ B 134 n.
 خواجه دهبيدي = موسي خان
 داراشكوه 132(28).
 م رضی الدين عبد B 217.
 الغفور لاری
 زنگی اتا (بابا) A 302... 304... B 31.
 55. 85... § 8.
 شيخ ساعت خواجه A 149...
 م سعد الدين كاشغري B 215.
 سعيد اتا B 11 n. § 5.
 سيد اتا (احمد) A 393... B 79. 104...
 261... § 10.
 صدر اتا B 79. 107. § 13.
 صوفي محمد دانشمند A 69... B § 6.
 عبد الجميل امام B 15 n.
 ح ذ عبد الخالق B 15. 20.
 محمد وانی
 عبد الرحمن چشتی 132(28).
 ذ عبد الله برقي B 12.
 ش عبد الله خجندی B 156.
 وزير عبد الله صدر A 101...
 عبد الملك خواجه B § 3.
 عبيد الله [حضرت B 20. 57. 139...
 ايشان] 202... 213...
 علی چكری N 10.
 ذ علی رامتینی B 131. § 19.
 ش علی شيخ B § 15.
 عنبرانا A 111. 119. 154. 236...
 B 61. 116... 180...
 C.
 غلام محمد اللابوری
 كمال شيخ B § 17.
 لسان الغيب E 7.
 محمد امين دهبيدي 132(28)...
 محمد رسول الله A 384... N 29.
 ذ محمد پارسا B 134 n.
 ح محمد حنيفه D 7. E 2.
 محمد علی حكيم ترمذی B 158.
 م محمد قاضي B 56.
 محمد خواجه A 119. 238.
 ميرزا مقصود دهبيدي 133(29), 2.
 منصور اتا B 11 n. 28. § 2.
 مودود شيخ B § 16...
 ح سيد موسي خان 133(29), 27. 134(30), 24
 سيد امير نصر الله محمد 133(29), 12.
 بهادر سلطان
 ذ يوسف همدانی B 1. 21. C 2. 8. D 2. E 11

III.

آخر زمان كتابى T	N 10.	رساله حكيم اتا T	105(1)... A.
انساب سمعانى A	B 12 n. 13 n.	رشحات عين الحيات	N 40. B.
باقراغان كتابى T	N 8. 15. 26.	سفينة الاولياء	N 41. B 11 n.
بيان احوال حضرت	B 56 n.	سلسلة العارفين	B 56 n.
محمد قاضى		ضم نطير كتابى T	N 10.
تاريخ رشيدى	B 56 n.	قصص الانبياء ربغوزى T	N 1.
تاريخه راقم	B 56 n. 216 n.	الكشاف A	N 23. A 122.
حضرت مريم كتابى T	N 9.	مرآت الاسرار	N 44. D.
حكم احمد يسوى T	N 3. 29. E 7.	— السالكين	132(28)... E.
— سليمان اتا T	B 45.	مقامات حضرت	B 133 n.
خزينة الاصفياء	N 43. C.	خواجه بهاء الدين	
رساله بعضى از	B 11.	مناجات احمد يسوى T	N 3.
متاخران		نفحات الانس	N 39.
بهائيه —	B 133 n.	Codex Comanicus	128(24).

